

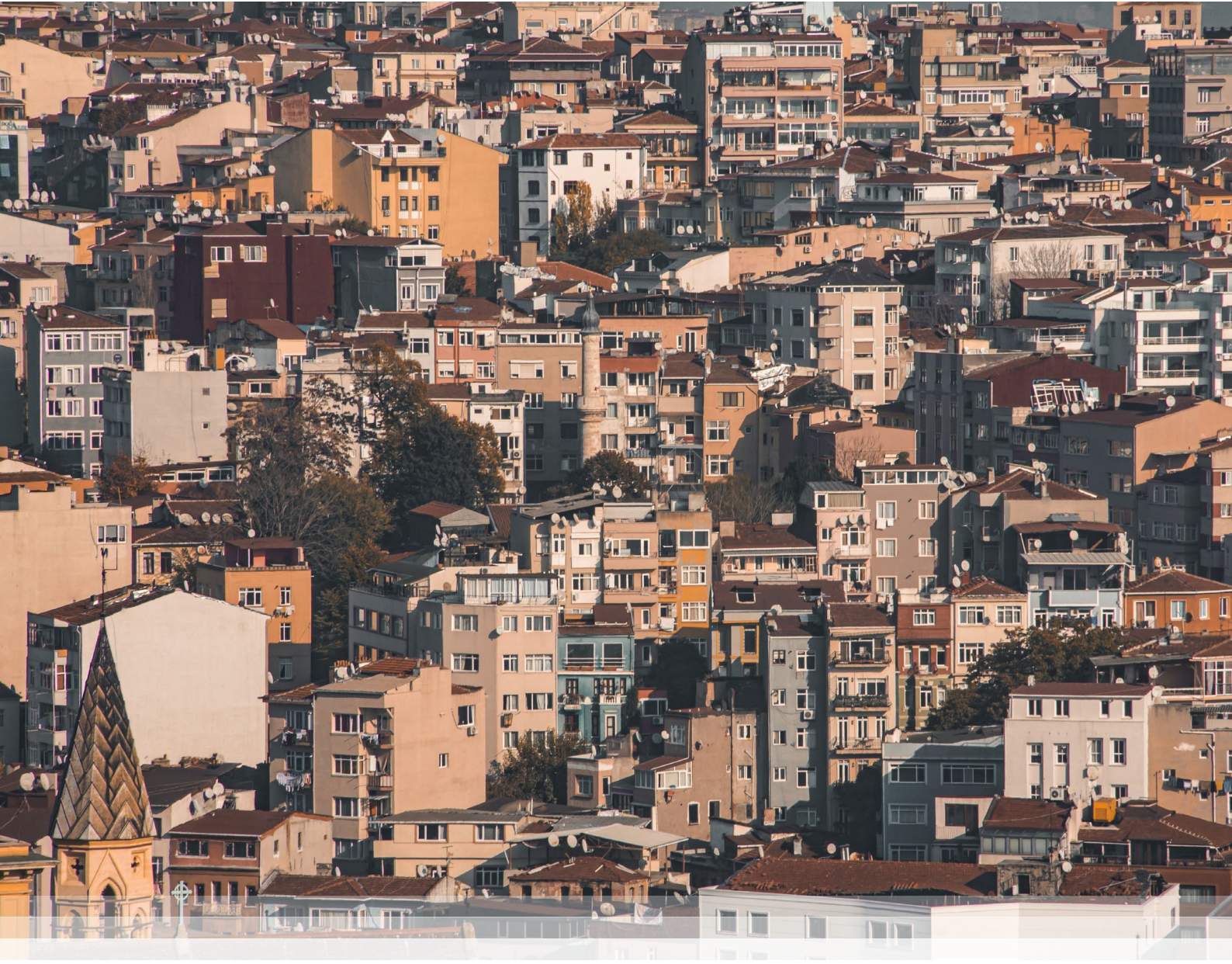
İnsani Politika Grubu (HPG) ön raporu

Türkiye'de mülteci savunuculuğu

Yerelden küresele doğru

Amanda Gray Meral, Mia Tong, Josephine Whitaker-Yılmaz, Turker Saliji, Ceren Topgül ve Meryem Aslan

Eylül 2021

Okuyucular, ticari olarak satılmadığı sürece, kendi yayınları için materyalleri çoğaltmaya teşvik edilir. ODI, gerekli onayı ve yayının bir kopyasını talep etmektedir. Çevrimiçi kullanımda, okuyuculardan ODI web sitesindeki orijinal kaynağa bağlantı vermelerini isteriz. Bu yazıda sunulan görüşler yazar(lar)a aittir ve ODI veya ortaklarımızın görüşlerini yansıtmayabilir.

Bu çalışma CC BY-NC-ND 4.0 lisansına sahiptir.

Alıntı için: Gray Meral, A., Tong, M., Whitaker-Yılmaz, J., Saliji, T., Topgül, C. ve Aslan, M. (2021) *Türkiye’de mülteci savunuculuğu: yerelden küresele*. HPG ön raporu. Londra: ODI (<https://odi.org/en/publications/refugee-advocacy-in-turkey-from-local-to-global>).

Bu PDF, erişilebilirlik konusundaki iyi uygulamalara uygun hazırlanmıştır.

Fotoğraf: İstanbul’da mahalle. Kyle Petzer/Unsplash

Teşekkür

Yazarlar, Türkiye Mülteci Konseyi'nin tüm üyeleri ve diğer ulusal ve uluslararası kuruluşlar dahil, bu araştırma için görüşme yapmak üzere zaman ayıran tüm sivil toplum kuruluşu temsilcilerine teşekkür eder. Ayrıca, bu makaleyi özenli ve kapsamlı akran değerlendirmeleri için Dr Başak Kale,, Dr Kemal Kirişçi ve Dr Jeff Crisp'e ve daha önceki taslakları dikkatle okudukları için Sorcha O'Callaghan ve Victoria Metcalfe-Hough'a teşekkürü borç biliriz. Selman Salim Keskin'e Türkiye'deki hükümet yetkilileriyle yaptığı görüşmelerdeki araştırma desteği için teşekkür ederiz. Son olarak, kurgu ve prodüksiyon için Katie Forsythe ve Hannah Bass'a ve projeyi bir bütün olarak kolaylaştırdıkları için Catherine Langdon ve Laura Mertsching'e teşekkür ederiz.

Yazarlar hakkında

Amanda Gray Meral ODI bünyesinde İnsani Yardım Politika Grubunda (HPG) Araştırma Sorumlusudur.

Mia Tong Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı (KEDV) Araştırma ve Politika Sorumlusu.

Josephine Whitaker-Yılmaz KEDV'de Politika ve Program Geliştirme Sorumlusu ve Türkiye Mülteci Konseyi (TMK) sekreteryası üyesidir.

Turker Saliji İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi'nde (İGAM) Proje ve Araştırma Koordinatörü ve TMK sekreteryası üyesidir.

Ceren Topgül demograf ve KEDV'de İzleme, Değerlendirme, Hesap Verebilirlik ve Öğrenme (MEAL) Sorumlusu.

Meryem Aslan Oxfam'ın Türkiye'deki eski Ülke Direktörüdür ve halen Hollanda'da Oxfam ile çalışmaktadır.

İçindekiler

Teşekkür / 3

Kutuların listesi / 5

Kısaltmalar / 6

İdari özet / 7

Yerel, ulusal ve uluslararası aktörler, koruma savunuculuğu konusunda ortak bir görüş, gündem ve eş güdümlü eylemden yoksundur / 7

Mevcut savunuculuk ortaklıkları, genellikle sembolik düzeydedir ya da yerel ve ulusal aktörlere yönelik çıkarıcı bir yaklaşıma sahiptir / 7

Uluslararası sektör, kendine özgü "koruma" ve "koruma savunuculuğu" diline sahiptir - bu bazen dışlayıcı olarak kabul edilir / 8

Devlet aktörlerini çeşitli seviyelerde etkileme konusunda ortaklaşan bir hedef vardır, ancak varolan aktörlerin çeşitliliğinden yeterince yararlanılmamaktadır / 8

---

1 Giriş / 9

1.1 Arka plan / 9

1.2 Metodoloji / 11

---

2 Türkiye'nin mültecileri ağırlamasıyla ilgili arka plan / 14

2.1 Türkiye'deki Suriyeli mülteciler için yapılanlara genel bakış / 14

---

3 Koruma savunuculuğu yaklaşımları / 22

3.1 İyi uygulama iş birliği / 22

3.2 Koruma savunuculuğu deyince ne anlaşılıyor / 22

3.3 Yerel ve uluslararası aktörlerin savunuculuk öncelikleri / 25

3.4 Yerel ve uluslararası aktörler savunuculuk önceliklerini nasıl belirler? / 27

3.5 Uluslararası ve yerel örgütler savunuculuklarında kimi ya da neyi hedef aldı? / 29

3.6 Uluslararası ve yerel aktörlerin savunuculuk taktikleri / 31

3.7 Mülteciler için yapılanlarda koruma savunuculuğu için yerel ve uluslararası aktörler arası koordinasyon / 33

3.8 Yerel aktörlere göre, uluslararası aktörler Türkiye'deki mültecilerin korunmasını savunmada ne kadar etkili? / 35

---

4 Koruma savunuculuğunu kısıtlayan nedir ve bunun sonuçları nelerdir? / 36

4.1 Jeopolitik kısıtlamalar / 36

4.2 İç politikalar, sosyal ve ekonomik baskılar ve bunların kamuoyuna etkisi / 38

---

5 Sonuç ve öneriler / 40

5.1 Yerel olarak yürütülen savunuculuk stratejisinde yerel liderlik / 40

5.2 Anlamlı ve eşit temelde savunuculuk ortaklığı / 41

5.3 Savunuculuk için uzun vadeli sürdürülebilir yaklaşımlar / 41

Bibliyografi / 44

Kutuların listesi

Kutuların

- Kutu 1** Koruma savunuculuğunun tanımı / 10
Kutu 2 Türkiye’de BMMYK / 18
Kutu 3 AB-Türkiye bildirisi / 19
Kutu 4 Savunuculuğun üç alanı / 23

Kısaltmalar

3RP	Suriye Krizine Müdahaleye yönelik Bölgesel Mülteci ve Dayanıklılık Planı
AFAD	Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
ŞEY	Şartlı Eğitim Yardımı Programı
STÖ	sivil toplum örgütü
GİGM	Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
DRC	Danimarka Mülteci Konseyi
ESSN	Acil Durum Sosyal Güvenlik Ağı
FRIT	Türkiye'deki Mülteciler İçin AB Mali Yardım Programı
HPG	İnsani Yardım Politika Grubu
IFRC	Uluslararası Kızıl Haç Federasyonu
USTK	uluslararası sivil toplum kuruluşları
IRC	Uluslararası Kurtarma Komitesi
LFIP	Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu
AÇSGB	Aile, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
STK	sivil toplum kuruluşları
NRC	Norveç Mülteci Konseyi
MLÖ	mülteci kuruluşları
TMK	Türkiye Mülteci Konseyi
TP	Geçici Koruma
TPR	Geçici Koruma Mevzuatı
TRC	Türk Kızılayı
UNDP	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UNHCR	Birleşmiş Milletler Mülteci Ajansı
WFP	Dünya Gıda Programı
DSÖ	Dünya Sağlık Örgütü
WHS	Dünya İnsani Yardım Zirvesi

İdari özet

Yerel, ulusal ve uluslararası aktörler, koruma savunuculuğu konusunda ortak bir görüş, gündem ve eş güdümlü eylemden yoksundur

Mülteci kuruluşları da dahil olmak üzere, uluslararası, ulusal ve yerel örgütler, Türkiye’de koruma savunuculuğu söz konusu olduğunda kolektif yaklaşıma veya ortak bir görüşe katılmamaktadır. Savunuculuk öncelikleri de her zaman aynı değildir. Mülteci kuruluşları ve yerel/ulusal örgütler, sosyal uyum (mülteci ve ev sahibi topluluklar arasında daha güçlü ilişkiler ile ayrımcılığa uğramama özgürlüğü), geçim kaynakları ve eğitime erişim gibi mülteci ve ev sahibi toplulukların günlük hakları ile refahını etkileyen konulara öncelik verme eğilimindedir. Mülteci kuruluşları da savunuculuk çalışmalarını yürütürken daha ziyade hareket özgürlüğünün sağlanması ve sosyal uyumu önceliklendirdiği görülmektedir. Buna karşı, uluslararası aktörlerin savunuculuğu ise donörlerin fon verme kararlarından büyük ölçüde etkilenme ve Türkiye’deki operasyonel ortama göre şekillenme eğilimindedir. Bu tutarsızlık, mülteci nüfusun haklarını, ihtiyaçlarını ve isteklerini merkezine koyan müşterek bir savunuculuk gündemi oluşturmayı zorlaştırmaktadır.

Mevcut savunuculuk ortaklıkları, genellikle sembolik düzeydedir ya da yerel ve ulusal aktörlere yönelik çıkarıcı bir yaklaşıma sahiptir

2016 Dünya İnsani Yardım Zirvesi (WHS) kapsamında yardımın “yerelleşmesi” konusundaki taahhütlere rağmen, uluslararası insani yardım sistemi içindeki güç dengesi değişimi sınırlı kalmaya devam ediyor. Türkiye’de yerel/ulusal ve uluslararası aktörler arasındaki ortaklıklar genellikle alt sözleşme ilişkileriyle sınırlıdır. Yerel/ulusal aktörler ayrıca savunuculuk gündemini yönlendirme yeteneklerini önemli ölçüde etkileyen esnek, temel ve sınırlı doğrudan finansman alırlar. Ayrıca, yerel/ulusal aktörlerin doğrudan, temel ve esnek finansmana erişimleri sınırlıdır, ki bu durum savunuculuk gündemini yönlendirme yeteneklerini önemli ölçüde etkilemektedir, bu da savunuculuğu “yerelleştirme” taahhüdünün yerine getirilmediği anlamına gelmektedir.

İnsani yardım sistemindeki eşitsiz güç ilişkilerinin bir sonucu olarak, yerel/ulusal ve uluslararası aktörlerin ortak önceliklerine dayanan kolektif savunuculuk girişimleri henüz ortaya çıkmamıştır. Uluslararası aktörler tarafından sürdürülen koruma savunuculuğu, kendi öncelikleri tarafından yönlendirilirken; yerel/ulusal aktörler tarafından öncelikli olarak tanımlanan sorunlar genellikle yanıtız kalır.

Bu bulgular, yerel/ulusal aktörlerin bilgi, deneyim ve uzmanlığının yeterince tanınmadığı, ayrıca yerel/ulusal ve uluslararası aktörler arasında anlamlı savunuculuk ortaklıklarının olmadığı anlamına gelir. Bu tür ortaklıkların var olduğu durumlarda, semboliktir ve yerel ve ulusal aktörlere yönelik çıkarıcı bir yaklaşıma dayanmaktadır; ve kurallarına uyulmasını bekleyen ve sonrasında uyum talep eden ve karşılıklı hesap verebilirlikten yoksun bir finansman sistemi tarafından şekillendirilir.

Uluslararası sektör, kendine özgü "koruma" ve "koruma savunuculuğu" diline sahiptir - bu bazen dışlayıcı olarak kabul edilir

Yerel ve ulusal aktörler, farklı terminoloji kullanır, bu da hem savunuculuğa nasıl yaklaşıldığını hem de anlamlı savunuculuk ortaklıklarının potansiyelini etkiler. Örneğin, Türkiye'deki ulusal örgütler savunuculuk çabalarında bir sistem olarak "mülteci haklarına" veya "mülteci ihtiyaçlarına" işaret etme eğilimindeyken, uluslararası insani yardım aktörleri bunun yerine "koruma savunuculuğu" terimini kullanır. Bu kavramsallaştırma, uluslararası aktörlerin, savunuculuğu Birleşmiş Milletler sektör bazlı koordinasyon sistemi içindeki koruma sektörünün rolü olarak gördüğü anlamına gelir. İnsani krize yönelik sektör bazlı müdahale, hizmetlere erişim için bir araç olarak, hareket özgürlüğü üzerindeki kısıtlamaların ele alınması gibi hakların kesişimi ile bölünmezliğini ele alan savunuculuk için uygun değildir.

Zaman zaman, uluslararası aktörler terminolojideki farklılıkları, yerel/ulusal aktörlerin kapasite eksikliği olarak yorumlar (ve pekiştirir) dolayısıyla bu da yukarıdan aşağıya kapasite geliştirme yaklaşımlarının benimsenmesine yol açar. Bu aynı zamanda karşılıklı öğrenme, anlama ve birlikte geliştirme fırsatlarının kaçırılmasına yol açar/açmaktadır.

Devlet aktörlerini çeşitli seviyelerde etkileme konusunda ortaklaşan bir hedef vardır, ancak varolan aktörlerin çeşitliliğinden yeterince yararlanılmamaktadır

Yerel/ulusal ve mülteci kuruluşlarının, savunuculuk yapmak için benimsediği yaklaşımlar çeşitlidir. Örneğin, yerel aktörlerin savunuculuk yaklaşımının esnekliği, uluslararası aktörlere nazaran çok çeşitli etkili aktörleri hedefleyebilecekleri anlamına gelir. Zaman zaman birbirleriyle gerginlik veya çatışma içinde olsalar da, tüm aktörler bazı müşterek hedefler ve yaklaşımları paylaşır. Örneğin; hem yerel hem de uluslararası aktörler, hükümet aktörleriyle uzun vadeli ilişkiler kurmanın sonrasında onlarla stratejik amaçlar doğrultusunda ortak çalışmanın, imza kampanyaları gibi "yüksek sesli" savunuculuk yaklaşımlarından çok daha etkili olduğunu kabul ediyor. Bu nedenle, karşılıklı olarak sorumlu olunan ortak çalışmalar için hala önemli bir alan bulunmaktadır.

Tüm aktörler, birlikte çalıştıkları toplulukları savunurken her kuruluş için geçerli olan savunuculuk yaklaşımlarının heterojenliği ile çeşitliliğini tanımalıdır. Yerel ve ulusal düzeyde yararlanılan birden çok yaklaşımı ve uygulamayı tespit etme, geliştirme ve kapsamını genişletmenin yollarını bulmak için birlikte çalışmalıdır. Savunuculuğun, daha geniş kapsamlı pozitif politika değişiklikleri yaratması ve mültecilerin hakları ile yaşamlarını olumlu yönde etkilemesini sağlamanın en iyi yolu budur.

1 Giriş

1.1 Arka plan

Devlet kurumları, belediyeler, ulusal sivil toplum kuruluşları (STK'lar), toplum temelli gruplar ve mülteci kuruluşları da (MLÖ'ler) dahil olmak üzere "yerel" aktörler; afetlere ve krizlere karşı müdahalede her zaman ön saflarda yer almıştır. Yerel bağlamları hakkında derin bilgiye sahip yerel topluluklarda kök salmış olan bu aktörler, genellikle kriz anlarında ilk müdahale eden kişiler ile kritik aktörler olmuşlardır. Ayrıca, uluslararası aktörler çekildikten uzun bir süre sonra, krizden etkilenmiş bir bağlamda çalışmaya devam etme olasılıkları da çok daha yüksektir. Buna rağmen yerel ve ulusal aktörler, son zamanlarda "yardımı yerelleştirme" çabalarına rağmen hala uluslararası aktörleri merkeze koyma eğiliminde olan geleneksel veya uluslararası insani yardım sisteminin dışında kalmaktadırlar.

Buna rağmen; uluslararası toplum yerel aktörlerin vazgeçilmez rolünü kabul etmiş olup, yerel ve ulusal insani yardım aktörlerinin yerini almak yerine, teşvik etmek amacıyla mevcut insani yardım sistemini değiştirmek için çeşitli taahhütlerde bulunmuştur. En son hali İnsanlık Gündemi (Agenda for Humanity) (2016), Büyük Uzlaşma (Grand Bargain) (2016) ile Değişim Tüzüğü'nün (Charter for Change) (2015) yanı sıra Mültecilere ilişkin küresel mutabakat (2018) ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi (SDG) 17'de ana hatlarıyla belirtilmiştir. Taahhütler, kaynakları uluslararası aktörlerden yerel aktörlere aktarmanın yanı sıra, yerel aktörleri uluslararası programlarda çalıştırmak üzere alt sözleşmeyi aşan ortak çalışma yöntemlerini geliştirmeyi içermektedir (Els ve diğerleri, 2016).

İnsani yardım sistemi genelinde; özellikle çatışma ortamlarında, yardımın yerelleştirilmesi durumuna ilişkin fazla sayıda araştırma olmasına rağmen (Metcalf-Hough, 2020), yerinden edilme bağlamında mültecilerin ve ev sahibi toplulukların korunması ile hakları konusunda yerel aktörlerin, özel savunuculuk rolü daha az incelenmiştir. "Koruma savunuculuğu" uluslararası insani sistemde bilindiği gibi, kapsamlı bir koruma stratejisinin önemli bir parçası olup aynı zamanda insani yardım aktörleri için önemli bir araçtır. (Kutu 1) Program geliştirme, izleme ve bilgi sağlama gibi diğer koruma faaliyetleriyle birleştirildiğinde, karar alıcılar ile daha geniş kamuoyunu etkileme potansiyeline sahip olup, mültecilerin yanı sıra onlara ev sahipliği yapan topluluklar için koruma çalışmalarının sonuçlarını iyileştirir. Bu makale, yerinden edilme ortamlarındaki koruma savunuculuğuna ilişkin yerel ve uluslararası aktörler arasındaki etkileşimi incelemektedir. Hem uluslararası hem de yerel/ulusal aktörler tarafından benimsenen farklı kavramsallaştırmaları ve terminolojilerin farkında olarak, makale boyunca "koruma savunuculuğu" ile "mülteci hakları" savunuculuğunu birbirleri yerine kullanacağız.

Kutu 1 Koruma savunuculuğunun tanımı

Bu raporun amaçları doğrultusunda, koruma savunuculuğunu ‘hem insani yardım hem de insan hakları kuruluşları için temel bir koruma uygulaması alanı olarak tanımlıyoruz. Bu karar alıcıları değiştirmeye ikna etmekle ilgilidir. İkna etme, harekete geçirme ve ifşa etme farklı savunuculuk türleridir. Bu yaklaşımlardan herhangi biri, sert veya yumuşak mesajlar, ortak çalışmaya ya da yüzleşmeye/karşı çıkmaya dayalı duruşlar ile özel veya kamuoyu baskısı kullanan bir spektrum üzerinde çalışabilir. Savunuculuk, en yerel karşılaşmadan en büyük siyasi arenaya kadar koruma eyleminin tüm seviyelerinde gerekli olan bir beceridir. Köy muhtarını, yerlerinden edilmiş aileler için toprak tahsisine ikna etmekten, ordusunun davranışı üzerine kıdemli bir generali etkilemeye kadar her şeyi kapsar.’

Kaynak: Slim ve Bonwick (2005)

Küresel olarak yerinden edilme bağlamının zorlukları bulunmaktadır ve bu bağlam, hem artan mülteci sayısından hem de Küresel Kuzey’deki devletlerin sorumluluk paylaşımındaki azalma ile tanımlanabilir. BMMYK’ya (UNHCR) göre, şu anda dünya genelinde 26,3 milyondan fazla mülteci bulunmaktadır (2019). Yine de mültecilerin büyük bir çoğunluğu komşu ülkelerde kalmaya devam ediyor (Cosgrave ve diğerleri, 2016: 2) ve Avrupa Komisyonu’na (2020) göre; ortalama olarak 20 yıl gibi uzun süren bir şekilde yerinden edilmiş durumdadır, %75’i yerel topluluklarla birlikte kentsel veya kırsal alanlarda yaşamaktadır. Dünya çapındaki toplam mülteci nüfusunun %85’i gibi çarpıcı bir oranına, çatışma bölgelerine komşu olan düşük ve orta gelirli ülkeler ev sahipliği yapmaktadır (BMMYK, 2019). Bunun tam tersine, küresel ekonominin yarısını oluşturan dünyanın en zengin altı ülkesi, dünyadaki mültecilerin %9’undan daha azını ağırlamaktadır (Oxfam, 2016). Bu çalışma aynı zamanda, mültecilerin korunması söz konusu olduğunda, devletler arasında giderek daha da eşitsiz bir hale gelen sorumluluk paylaşımının uluslararası ve yerel/ulusal aktörler tarafından yürütülen mülteci haklarıyla ilgili savunuculuk üzerinde nasıl bir etkisi olduğunu ele almaktadır.

1.1.1 Neden Türkiye?

Türkiye’nin bu araştırmayı yürütmek için seçilmesindeki neden tüm bu sorunların fazlasıyla görünür olduğu bir bağlam olmasıdır. Suriye’deki kriz şu anda onuncu yılına giriyor ve Suriyeli mültecilerin en büyük bir kısmı hala bu bölgede kalıyor. Türkiye, 3,6 milyon Suriyeli mülteciye ve ayrıca 370.000’den fazla Suriyeli olmayan mülteciye ev sahipliği yapmaktadır. Yaklaşık %98’i İstanbul, Gaziantep, Adana ve İzmir gibi şehirler de dahil olmak üzere ülkenin geniş kentsel alanlarında ev sahibi topluluklarla birlikte yaşamaktadır. Dünyadaki mültecilerin çoğunda olduğu gibi, çok büyük bir çoğunluk uzun bir süre için yerlerinden edilmiş durumdadır. Türkiye, ulusal ve yerel yönetimin güçlü liderliğinin yanı sıra

1 Türkiye’de ise toplam oran %98 civarındadır. Bu hesaplama, BMMYK’nın (UNHCR) Suriye Bölgesel Mülteci Müdahale sayfasına dayanmaktadır (5.314.412 / 5.596.636 = %94.6) <https://data2.unhcr.org/en/situations/syria>

aktif ve ilgili bir sivil topluma ve nispeten iyi gelişmiş ve etkili bir altyapıya sahiptir. Bu, ülkenin Suriyeli mültecilerin ihtiyaçlarını karşılamada bölgedeki diğer yerlerden daha büyük bir başarı göstermesini sağlamıştır (her ne kadar Türkiye son yıllarda bir ekonomik gerileme döneminde olsa ve bu durumun çok fazla sayıda mülteci barındırma üzerindeki uzun vadeli etkisi belirsizliğini koruyor olsa da).

Böyle bir bağlam, uluslararası insani yardım sistemi çalışmalarının önemli ölçüde gelişmesini gerektirdi. Yerinden edilmenin uzun süreli olması ve kentsel doğası göz önüne alındığında, mülteciler ile ev sahibi toplulukların ihtiyaçlarını bütünsel bir şekilde ele almak için kalkınma programlarıyla daha yakın stratejik ve işlevsel bağlara yönelik adımlar atılmıştır. Koruma savunuculuğunun değişen ve farklılaşan mültecilik durumlarına adapte olup olmadığına ve olduyorsa nasıl olduğuna dair çok az araştırma veya analiz vardır. Bu, Türkiye gibi kentsel ve uzun süreli yerinde edilme bağlamlarında mülteciler için koruma savunuculuğu önceliklerinin neler olması gerektiğini içermekle beraber koruma önceliklerinin uluslararası ve ulusal aktörler arasında nasıl ortaklaştığı da buna dahildir. Bu makale, bu boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır.

Bugüne kadar Türkiye’de koruma savunuculuğunun “yerelleşmesini” dikkate alan herhangi bir araştırma yapılmamıştır. Başka bir ifadeyle; insani yardım çalışmaları, Türkiye’deki Suriyeli mültecilerin yerlerinden edilmesine karşı yerel olarak yürütülen bir savunuculuğa izin verecek şekilde nasıl uyarlanmıştı? “Koruma savunuculuğunu” araştıran çoğu literatür, yerinden edilme ortamlarındaki ulusal ve uluslararası aktörler arasındaki karşılıklı etkileşimden ziyade; uluslararası insani yardım aktörlerinin çatışma ortamları bağlamındaki rolüne odaklanmaktadır (Metcalf-Hough, 2020). Yaptığımız bu çalışma, yerel ve ulusal aktörlerin koruma savunuculuğunda nasıl bir rol oynadığını ve bu alanda uluslararası aktörlerle ne ölçüde iş birliği yapıldığını araştırarak bu boşluğu ele almaktadır.

Bu araştırma, insani yardım müdahalesini “mümkün olduğunca yerel, gerektiği kadar uluslararası” olacak şekilde değiştirme çabalarının yetersizliğinin bir kez daha ön plana çıkışını ortaya koymuştur. Temel olarak; Türkiye’deki Suriyeli mülteci akını, yardımın daha iyi yerelleştirilmesinin ve küresel politika taahhütleriyle yardımın sahada operasyonelleştirmesi arasında kalan büyük boşlukların ele alınmasının önceliğini vurgulamıştır. Bu araştırma, daha fazla iş birliği için fırsatları ve zorlukları incelemenin yanı sıra, koruma savunuculuğu konusunda uluslararası ve yerel aktörler arasındaki tamamlayıcılık ile ilgili bilgi boşluğunu da ele almayı amaçlamaktadır.

1.2 Metodoloji

1.2.1 Araştırma soruları

Bu araştırma, koruma savunuculuğu uygulamasına odaklanan çok yıllık bir araştırma ve halkla ilişkiler projesinin bir parçasıdır. “İnsanlık için savunuculuk? Çatışmalardan etkilenen insanlar için daha iyi koruma sağlamak isimli bu proje, İnsani Politika Grubunun (HPG’nin) 2019–2022 Entegre Programının bir parçasıdır. Uluslararası insani yardım aktörlerinin, silahlı çatışmadan etkilenen sivilleri koruma sorumlulukları konusunda çatışan tarafları ve üçüncü şahısları nasıl ve ne ölçüde ilişki kurduğunu ve en önemlisi, bu durumda davranışlarını olumlu yönde etkilemesi açısından ne gibi etkileri olduğunu inceler.

12 İnsani Politika Grubu (HPG) ön raporu

Türkiye'deki mültecilerle ilgili bu vaka çalışması, mültecilerin korunması amacıyla yapılan savunuculuk uygulamalarına odaklanırken, özellikle aşağıdaki araştırma sorularını incelemektedir:

- Türkiye'deki Suriyeli mültecilerle ilgili olarak yerel aktörler koruma savunuculuğunda nasıl bir rol oynuyor? Öncelikleri ve yaklaşımları nelerdir?
- Yerel/ulusal aktörler ile uluslararası insani yardım aktörleri arasında koruma savunuculuğu konusunda ne ölçüde iş birliği bulunmaktadır? Daha fazla iş birliği için fırsatlar ve zorluklar nelerdir?
- 2015 AB-Türkiye Ortak Eylem Planı ve 2016 bildirisi başta olmak üzere mülteci sorumluluk paylaşımına ilişkin daha geniş jeopolitik bağlamın Türkiye'deki mültecilerin korunmasına yönelik savunuculuk üzerinde ne gibi etkisi bulunuyor ve bu durum yerel ve uluslararası aktörler için nasıl farklılık göstermiştir?

1.2.2 Araştırma yaklaşımı

Araştırma yaklaşımının temel özelliği HPG'nin Türkiye Mülteci Konseyi (TMK) ile ortaklık yapmasıdır.² Bir HPG araştırmacısı, araştırmanın metodolojisinin tasarlanması ve oluşturulmasında, ayrıca saha çalışmasının yürütülmesinde ve bulguların analiz edilmesinde TMK ile yakın bir şekilde çalıştı. Araştırma ekibi, beşi TMK (yani; Oxfam-KEDV ve IGAM) üyelerinden, biri Türk Kızılay'ından ve bir diğeri ise HPG'den olmak üzere dört kuruluşu temsilen yedi araştırmacıdan oluşuyordu.

Bu çalışma, Suriyeli mülteci krizine yanıt olarak Türkiye'de çalışan ya da daha önce çalışmış olan uluslararası örgütlerle, mülteci kuruluşları da dahil olmak üzere, ulusal ve yerel STK'lar ile yapılan derinlemesine görüşmeleri kapsayan nitel bir yaklaşımı benimsemektedir. Uluslararası aktörler, BM kuruluşları ile uluslararası sivil toplum kuruluşlarından (USTK'lardan) temsilciler içeriyordu. Ulusal aktörler arasında; yerel STK'lar, topluluk örgütleri ile bakanlıklardan ve belediyelerden temsilciler yer aldı. Suriyeli sığınmacılara yönelik müdahale kapsamında Türkiye'de faaliyet gösteren ya da göstermiş BM kuruluşları, USTK'lar ve hükümetler arası kuruluşlar da dahil olmak üzere, 15 uluslararası aktörler ve mülteciler tarafından kurulan ve/veya yönetilen 11 örgütünde ('Mülteci Kuruluşları' olarak yazı süresince anılacaktır) aralarında yer aldığı 26 yerel ve ulusal STK veya STÖ'yle yapılan görüşmeler dahil olmak üzere toplamda 44 niteliksel görüşme yapılmıştır. Yerel bir belediye başkanı, bir Belediye Başkan Yardımcısı ve Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nden (GİGM) üst düzey yetkililerin de dahil olduğu yerel ve ulusal düzeyde hükümet yetkilileriyle beraber ek olarak beş görüşme yapılmıştır. Ön tasarım aşamasında, araştırmanın kapsamını ve metodolojisine yön vermek için Türkiye'den akademisyenler ve araştırmacılarla kapsam belirleme görüşmeleri de yapılmıştır.

---

² Türkiye Mülteci Konseyi (TMK) 2016 yılında bir grup ulusal ve mülteci kuruluşları tarafından kurulmuştur. 20 kuruluşu aynı çatı altında toplayarak, bugüne kadar ulusal ve mülteci kuruluşlarının yer aldığı ilk ve tek platformu oluşturuyor.

13 İnsani Politika Grubu (HPG) ön raporu

Katılan tüm ulusal, yerel, uluslararası ve mülteci kuruluşları; program yürütmeye ek olarak, Türkiye'deki mülteciler adına politika değişikliğine dahil olmuş veya bunu etkilemeye çalışmıştır. Devam eden Covid-19 salgını nedeniyle, tüm görüşmeler ve araştırma çalışmaları video konferans üzerinden gerçekleştirilmiştir. Nisan ve Kasım 2020 arasındaki dönemde yapılan görüşmelerde, görüşülen kişilerin saptanması ve seçilmesi için kartopu yaklaşımı kullanılmıştır.

Saha çalışmasının yanı sıra, kentsel bağlamda insani koruma savunuculuğu ve mülteci savunuculuğu, insani yardımın yerelleşmesi, Türkiye sivil toplumu ve Türkiye'deki Suriyeli mültecilere yönelik müdahale gibi konuları kapsayan bir literatür incelemesi yapılmıştır. İncelenen kaynaklar, büyük ölçüde STK'lar ve araştırma enstitülerinden gelen politika literatürünün yanı sıra hem İngilizce hem de Türkçe akademik kaynakların bir karışımıydı.

1.2.3 Araştırma kısıtlamaları

Bu araştırma bazı kısıtlamalarla karşı karşıya kaldı ve bunlardan en dikkat çekenini ise Covid-19 salgını idi. Araştırma salgından önce planlandı ve salgın boyunca yürütüldü ve bu nedenle araştırma seyahat ve hareket konusundaki küresel kısıtlamalarla sınır kaldı. Bu kısıtlamalar, sadece yerel araştırma ortaklarıyla sahada çalışarak ve video konferans kullanarak uzaktan görüşmelerin yürütülmesi dahil olmak üzere çalışma yöntemlerinin uyumlu hale getirilmesiyle hafifletildi. Yalnızca video konferans yoluyla görüşmeler yapmak, araştırmacılar ve görüşülen kuruluşlar arasında güven ile yakınlık oluşturmada zorluklara katkıda bulunmuş olup, ayrıca bu teknolojiye daha az erişimi olan diğer yerel/ulusal aktörlere ulaşma fırsatlarını azaltmış olabilir. Bu aktörlerin bakış açılarının yoksunluğu, araştırma için bir sınırlama oluşturuyor.

Ayrıca, belirli kuruluşlarla görüşme ayarlarken yaşanan zorluklar, bazı görüşlerin noksan olduğu anlamına geliyor. Az sayıdaki uluslararası insan hakları örgütleri ve donörlerle görüşme yapılmasında, ulaşılabilirliğin olmaması ya da görüşmeye hayal kırıklığı yanı sıra birçok USTK'nın artık Türkiye'de faaliyet göstermemesinden dolayı zorluklar yaşandı. Bu araştırma için belirlenmiş aynı aktörlerin çoğunun salgın için müdahalede yoğun bir şekilde yer aldığı göz önüne alındığında, bu durum Covid-19'un başlamasıyla daha da kötüleşti.

2 Türkiye'nin mültecileri ağırlamasıyla ilgili arka plan

Büyük bir mülteci ve sığınmacı nüfusu barındırma konusunda Türkiye uzun bir geçmişe sahiptir. 1920 ile 1990'ların ortaları arasında Balkanlar'dan 1,5 milyondan fazla mülteci (Kirişçi, 2014) ile 1988 ile 1991 yılları arasında Irak'tan yarım milyondan fazla insan gelmiştir (Kirişçi, 2003). Ülke ayrıca Orta Doğu, Avrupa, Asya ve Afrika'nın başka yerlerinden de sığınmacılar almıştır (İçduygu, 2007), ve çoğunluğu Afganistan, İran ve Irak'tan olmak üzere uluslararası koruma başvurularının sayısı yıllık olarak 3000 ile 13000 arasında değişmiştir (İçduygu, 2007).

Türkiye şuan dünyadaki herhangi bir ülkeden daha fazla mülteciye ev sahipliği yapmaktadır, ki bu konumu 2014 yılından beri değişmemiştir. Şu an dünyadaki herhangi bir ülkeden daha fazla mülteciye ev sahipliği yapmaktadır (BMMYK, 2020a). Zorunlu göç durumlarında kesin rakam vermek zor olsa da, GİGM'ye göre 3.6 milyondan fazla Suriyeli mülteciyi (GİGM Geçici Koruma İstatistikleri, 2020)³ BMMYK'ye göre 370.000 mülteciyi kapsamaktadır (BMMYK, 2020b). Buna karşılık, 2019 yılında, %78'i Suriyeli mülteci olan sadece 10.558 mülteci Türkiye'den Avrupa'daki ülkelere ve ABD gibi diğer ülkelere yerleştirildi (AIDA, 2020). Dünyanın önde gelen ekonomilerine sahip ülkeler, mültecilere ev sahipliği yapma sorumluluklarını paylaşmaktan giderek uzaklaşırken, Türkiye yaklaşık dört milyon mülteciyi ağırlayarak muazzam bir küresel yarar sağlamaya devam ediyor. Türkiye Hükümeti'nin son on yılda yerlerinden edilmiş Suriyelilere yönelik misafirperverliği uluslararası övgüler aldı ayrıca Türkiye neredeyse on yıldır kendi vatandaşlarıyla beraber yaşayan birçok mülteciye eğitim, sağlık ve istihdama erişim sağlanması da dahil olmak üzere üstlendiği bu rolle muazzam bir takdir hak ediyor.⁴ Ancak ülkedeki zorunlu göçün büyüklüğü, ulusal kaynaklar ile ev sahibi toplumlar üzerinde önemli ölçüde baskı oluşturmuştur.

2.1 Türkiye'deki Suriyeli mülteciler için yapılanlara genel bakış

Suriye mülteci krizinin ilk yıllarında (2011–2014), Türkiye Hükümetinin yanıtı Suriyeli mültecilerin yerinden edilmelerinin geçici olacağı varsayımıyla misafirperverlik ve yardımseverliğe dayanıyordu. Afganistan, Irak ve İran da dahil olmak üzere diğer ülkelere gelen sığınmacılar için olduğu gibi birçok Suriyelinin şiddetten, tehditten ve yıkımdan kaçmasını sağlayan bir “açık kapı politikası” vardı. Sayılar hızla artarken ve mülteci nüfusunun büyüklüğü sebebiyle kamu hizmetleri üzerindeki gerginlik hissedildikçe, sonunda Türkiye'ye girişte bazı kısıtlamalar getirildi.

Bu yanıt büyük ölçüde ulusal olarak finanse edilmiş ve ulusal ve yerel kuruluşlar aracılığıyla sağlanmıştır. Başlangıçta, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) insanı yardım konusunda liderlik üstlenmiş

3 7 Ekim 2020 itibarıyla Türkiye, Geçici Koruma Yönetmeliği (GKY) kapsamında 3.627.481 mülteciyi ağırlamaktadır. GİGM Geçici Koruma İstatistikleri şu adreste mevcuttur <https://en.goc.gov.tr/temporary-protection27>.

4 Bu, BMMYK Yüksek Komiserinin Türkiye ile ilgili yaptığı açıklamaları yansıtmaktadır. Örneğin bakınız Dunmore (2018) ve Murray (2016).

sonrasında GİGM (2013 yılında İçişleri Bakanlığı bünyesinde kurulan) Türkiye'deki tüm Suriyeli mültecileri kaydetme ve önemli icracı bakanlıklarının koordine etme görevini üstlenmesi de dahil olmak üzere, kademeli olarak müdahale koordinasyonu sorumluluğunu üstlenmiştir. Belediyeler ve valilikler, özellikle mülteci nüfusunun yoğun olduğu bölgelerde, kamu hizmetlerinin yönlendirmesi ile ulusal ve uluslararası sivil toplum aktörleriyle koordinasyonu sağlama da dahil olmak üzere, mülteci akınının en başından itibaren Suriyeli mültecilerin koruma ihtiyaçlarının karşılanmasında önemli bir rol oynamıştır. (Betts ve diğerleri, 2017; Erdoğan, 2017; IGAM ve diğerleri, 2020; Kale ve Erdoğan, 2019).

2.1.1 Türkiye devletinin tepkisi

Türkiye; 1951 Mülteci Sözleşmesini ve ek olarak 1967 Protokolünü imzalayan taraf olmakla birlikte yalnızca Avrupa'dan gelen mülteciler için sözleşmenin uygulanan ilk coğrafi sınırlamasına bağlı kalmaya devam etmektedir. Bununla birlikte, 1990 yılında uygulamaya konulan bir iltica sisteminin üzerine inşa ederek (Aydın ve Kirişçi, 2013), Türkiye kurumsal, yasal ve politik sistemlerini nispeten hızlı bir şekilde adapte etmesi Suriyeli mültecilerin ihtiyaçlarına göre daha iyi yanıt vermesini sağladı. 2013 yılında kabul edilen göç yönetmeliği için kapsamlı bir yasal ve politik çerçevesi olan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK), Suriye'den gelenler de dahil olmak üzere mültecilere üçüncü bir ülkeye yerleştirilene kadar uluslararası koruma hakkı sağlamaktadır.⁵ Bu kanun, Türkiye'nin, 'geri göndermeme' ilkesini benimseyerek, menşe ülkesine bakılmaksızın uluslararası korumaya ihtiyacı olan kişilere karşı yükümlülüklerini teyit eder.

İlk acil müdahale aşamasını takiben, resmi hükümet politikası mültecileri mevcut hizmetlere entegre etmeye odaklandı. GKY, 2014 yılında Bakanlar Kurulu tarafından yayınlandı ve kitlesel sığınma durumunda başvuru sahiplerinin sahip olduğu özel hakları belirleyerek kayıtlı Suriyeliler için korumayı güçlendirmiştir. Suriyeli mülteciler "geçici koruma" kapsamında, Türk vatandaşlarıyla beraber sağlık ve eğitim, işgücü piyasası,⁶ sosyal yardım ve tercümanlık gibi hizmetlere erişebilmektedir. Bu "entegrasyon hedefleyen" politika yaklaşımı, Suriyeli mültecilerin mevcut devlet hizmetlerine dahil edilmesi konusunda önemli bir başarı sağlamıştır. Örneğin, 2020-2021 eğitim öğretim yılı itibarıyla 768.000'den fazla Suriyeli çocuk Türk devlet okullarına kaydolmuştur. (Türkiye: 3RP Ülke Bölümü, 2021/2022) ve birinci basamak sağlık hizmetlerine erişim yüksek olmuştur (Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı, 2019).

2.1.2 Suriyeli mültecilerin durumu

Türkiye'deki Suriyelilerin korunmasını düzenleyen yasal çerçeve büyük övgüyle karşılanmış olup; Türkiye'deki mülteciler, bölgede ve diğer ülkelerde bulunan Suriyelilere göre daha iyi hizmet ve haklara erişim sağlamasına rağmen, yerinden edilmenin büyük ölçekte olması ve korumanın geçici niteliği Türkiye'deki birçok Suriyeli için koruma zorlukları oluşturabilmektedir. Örneğin, GKY kapsamında Suriyeli

5 Bilhassa; bu iltica sistemi, genel kanının aksine Suriyeli mültecilerin akınına yanıt olarak geliştirilmemiştir. Bu iltica yapısının temeli daha 1990'lı yılların başlarında ortaya atılmıştı (Aydın ve Kirişçi, 2013).

6 Türkiye çalışma hakkına saygı gösteren, mevcut bir ulusal yasal çerçevesi olmayan Lübnan ve Ürdün'ün aksine; mülteciler için işçi haklarının daha geniş olduğu alanlardan birine sahiptir. (Asylum Access, 2017: 14).

mültecilerin kamu hizmetlerine erişim hakları kayıtlı oldukları il ile bağlantılıdır. Bu düzenlemeyle ilgili olarak sistemde uzun süredir bir ölçüde esneklik yapılmış olsa da, son yıllarda bu giderek daha sıkı bir şekilde takip edilmektedir. Ayrıca, Suriyelilerin Türkiye genelindeki düzensiz dağılımını göz önünde bulundurarak, 2017'nin sonlarından bu yana bazı iller geçici koruma altındaki Suriyelilerin yeni kayıtlarını kabul etmeyi bırakmıştır.⁷ Bunun, başlangıçta bir sınır ilinde kayıtlı olan ancak o zamandan beri iş aramak için İstanbul'a veya diğer büyük şehirlere göç eden binlerce mülteci üzerinde etkileri olmuştur. Hükümet politika uygulamasını sıkılaştırdığı için pek çok kişi gelir elde etmek ile temel kamu hizmetlerine erişebilmek arasında seçim yapmak zorunda kalmıştır. Buna, İçişleri Bakanlığının en son 2019 yılında mevcut düzenlemeleri daha sıkı bir şekilde uygulamak için önlemler aldığı zaman tanık olunmuştur. İstanbul Valiliği, 2020 yılı başı itibarıyla yaklaşık 100.000 yakın kayıt dışı Suriyelinin şehri terk ettiğini duyurdu (Hürriyet, 2020).

Diğer politika değişiklikleri de Suriyeli mültecilerin korunmasını etkiledi. Örneğin; 2016 yılında, AB-Türkiye anlaşmasının⁸ (Kutu 3) imzalanmasının ardından siyasi baskıya ve ülkedeki Suriyeli sayısının hızla artması durumuna kısmen tepki olarak, Türkiye açık kapı politikasından vazgeçti ve sonrasında üçüncü bir ülkeden hava ve deniz yoluyla gelen Suriyelilere yönelik vizesiz oturma politikasını sona erdirerek gelen mülteci sayısını sınırlamaya yönelik adımlar atmıştır.⁹ Yıllar içinde, sınırda bazı sınır dışı etme ve geri gönderme raporları da olmuştur (UAÖ, 2016; Uluslararası Af Örgütü, 2019), ancak bunlar toplam mülteci nüfusuna kıyasla az sayıda vakayla sınırlı kalmıştır.

Yasal ve politik yapı tarafından sağlanan güçlü temele rağmen mülteciler; dil engelleri, mevcut yasaların düzensiz bir şekilde uygulanması ile sistem ve bürokratik prosedürlerde yolunu bulma zorlukları gibi çok sayıda faktör nedeniyle hizmetlere ve kayıtlı istihdama erişimde bir dizi güçlüklerle karşı karşıya kalmaktadır. Kayıtlı istihdamın önündeki engeller ile kayıt dışı piyasadaki düşük ücretler, yoksulluğun birçok Suriyeli mülteci için gerçek bir endişe kaynağı olduğu anlamına gelmektedir (Barbelet ve Wake, 2017). 3RP izleme raporuna göre, kentte bulunan Suriyeli mülteci ailelerin %64'ünden fazlası yoksulluk sınırının altında yaşarken, %18,4'ü aşırı yoksulluk içinde yaşıyor (3RP Türkiye Ülke Bölümü İzleme Raporu 2018). Bu ekonomik kırılganlık düzeyi, çocuk işçiliğinde bir artışa yol açmıştır: UNICEF'e göre, yaklaşık her on Suriyeli mülteci çocuktan biri çalışmaktadır (UNICEF, 2018). Ayrıca, çocukların %35'inden fazlası okula gitmiyor. (Türkiye: 3RP Ülke Bölümü 2021/2022). Ekonomik ve siyasi karışıklığın yaşandığı bir dönemde kriz giderek uzarken, kamuoyu düşüncesi de bu doğrultuda değişmeye başladı. Bu, Suriyeli mültecilerin Suriye'nin kuzeyine geri dönmeleri için zorlayıcı önerilerle beraber geldi (Karasapan, 2019). Bazı Suriyeli mülteciler Türkiye vatandaşı olmuştur Bununla birlikte, geçici koruma

7 Örneğin Hatay, Ekim 2017 tarihinde yeni kayıtları kabul etmeyi durdurdu (www.asylumineurope.org/sites/default/files/report-download/aida_tr_2017update.pdf); İstanbul Şubat 2018 tarihinde yeni kayıtları kabul etmeyi durdurdu. (www.hurriyetdailynews.com/turkish-government-stops-relocating-syrians-to-istanbul-127084)

8 www.hrw.org/news/2016/04/20/turkey-open-border-displaced-syrians-shelled-government.

9 www.dw.com/en/turkey-imposes-visa-regime-on-syrians-arriving-from-third-countries/a-18967722 ve www.hurriyetdailynews.com/turkeys-new-visa-law-for-syrians-enters-into-force-93642.

17 İnsani Politika Grubu (HPG) ön raporu

altında yaşayan birçok kişi için, artan konut ve gıda maliyetleriyle ekonomik güvensizlik seviyeleri artmış olup, temel ihtiyaçların karşılanması zorlaşmıştır. Mültecilerin, Türkiyeli komşularıyla sosyal uyumuna yönelik de artan baskılar bulunmaktadır.

Covid-19 salgını, Suriyeli mültecilerin hem temel hizmetlere hem de istihdama erişimde karşılaştıkları mevcut zorlukları daha da kötüleştirdi. Salgından önce bile, Türkiye’de uluslararası ve geçici koruma kapsamındaki tüm kayıtlı kişilerin %42’si (%85’i Suriyeli olmak üzere) yoksulluk sınırının altında yaşıyordu. (Türkiye: 3RP Ülke Bölümü 2021/2022) Bunların %82’si hane halkı ihtiyaçlarının gelirleriyle karşılanmasında zorluklar yaşadıklarını bildirmektedir. Ön çalışmalar, çalışan mültecilerin %69’unun Covid-19 salgınının hemen başında işlerini kaybettiğini göstermektedir (IFRC ve Türk Kızılay, 2020). Ulusal güvenlik ağı programlarından yararlanan kırılgan Türkiyeli hanehalklarına sağlanan ek ödemelere paralel olarak Acil Durum Sosyal Güvenlik Ağı (ESSN) programından yararlanmakta olan kişilere bir defaya mahsus ek ödeme tahsis edilmiştir. (Little ve diğerleri, 2021). Ancak salgın nedeniyle işini kaybeden mültecilerin çoğu, kendilerine ve Türkiyeli çalışanlara devlet desteği verilmeyen tarım, inşaat ve hizmet sektörü gibi enformel sektörde çalıştıkları için devlet desteğinden yararlanamamıştır.¹⁰ Ayrıca, eğitimin Mart 2020’den bu yana büyük ölçüde uzaktan sağlandığı göz önüne alındığında, bu teknolojiye erişimi sınırlı olan mülteci çocuklar için özel zorluklar ortaya çıkarmıştır.

2.1.3 Uluslararası insani yardım kuruluşlarının rolü

Türkiye hükümetinin mültecilerle ilgili acil durumu yönetmeye yönelik kaynakları ve kapasitesinin yanı sıra, uluslararası aktörlerin öncelikli olarak Suriye’nin *içindeki* duruma odaklanması nedeniyle uluslararası aktörler başlangıçta Türkiye’de sınırlı bir rol oynadılar.

Birçok Suriyeli sivil toplum kuruluşunda olduğu gibi, erken dönemde USTK’ların çoğu Türkiye’yi zorunlu göç programı yürütecekleri bir yer olarak görmek yerine, ülkeye UNOCHA’nın koordinasyonunda yürütülen sınır ötesi insani yardım çalışmalarına katılmak amacıyla geldi (Çorabatır, 2016).¹¹ Çalışmalarını sınır ötesi faaliyetlerle sınırlandırması koşuluyla, bunu kayıt dışı olarak yapmalarına izin verildi. 2015 yılından bu yana, mülteci sayısı hızla artmaya devam ederken resmi merciler; kayıtlı USTK’lar ve BM kuruluşlarının¹² Türkiye’deki Suriyeli mülteci müdahalesinde çok daha büyük bir rol oynamasını kolaylaştıran “uluslararası kuruluşlarla daha kurumsallaşmış bir yardım çerçevesi” oluşturdular (Memisoglu ve Ilgit, 2017). Türkiye hükümetinin liderliği altında, mülteci kaydı, yeniden yerleşim ve

10 İşçilere ve işyerlerine destek sağlayan bu yasa, kayıt dışı çalışanlar için geçerli değildi (Türkiye Cumhuriyeti Resmi Gazetesi, 2020).

11 “Türkiye’deki insani yardım sistemi ve aktörleri” (2017, Türkiye’deki Oxfam) <https://oxfam.app.box.com/s/w7w2n77n78fa4gfziu8sli1x2jawh2oj>.

12 Türkiye’de kayıtlı ve faaliyet göstermesine izin verilen 143 USTK bulunmaktadır. “Türkiye’de faaliyet göstermesine izin verilen yabancı STK’lar” www.siviltoplum.gov.tr/kurumlar/siviltoplum.gov.tr/istatistikler/YabanciSTK/izin_verilen_listesi_ing.pdf.

eğitim, sağlık, nakit transferi ile sosyal güvenlik gibi hizmetlere erişim gibi alanlarda; hem AFAD hem de GİGM tarafından BMMYK, Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), UNICEF ve Dünya Gıda Programı (DGP) – gibi önemli BM kuruluşlarıyla– bölgeler arasında yakın ortaklık ve iş birliği olmuştur.

Türkiye Hükümeti, Suriye Krizine Müdahaleye Yönelik Bölgesel Mülteci ve Dayanıklılık Planı'nın (3RP) ulusal düzeyde tanımlanması ile oluşturulmasında aktif bir rol oynamıştır.¹³ mülteci grupları ile kırılğan ev sahibi topluluklara hizmetlerin sunulmasına yönelik stratejik koordinasyon, planlama, savunuculuk, bağış toplama ve programlama için 2015 yılında oluşturulmuş bölge çapındaki bir BM çerçevesi ve platformudur; ve hükümeti kalkınma ve insani yardım aktörleriyle bir araya getirmektedir.¹⁴ Belirli ülke sistemi olan 3RP, “Türkiye'nin yasal ve politika yapısına uygun olarak ev sahibi topluluklar ile ilgili kurumlar, hükümetin Suriyeli mültecilerin ihtiyaçlarını karşılama çabalarını desteklemek için kapsamlı bir stratejik yanıt” sağlar.¹⁵ Yerel ve ulusal düzeyde Türkiye hükümetiyle istişare edilerek geliştirilmiştir ve hükümet, BMMYK ile birlikte ortak liderlik etmektedir (Kutu 2). Bu kapsamda, 3RP ortakları “geçici koruma altındaki Suriyelilerin acil ihtiyaçlarını karşılamaya devam ederken, hizmet tedarikinin kalitesini olumsuz etkilemeden geçici koruma altındaki Suriyelilerin dahil edilmesini sağlamak için hükümeti desteklemek amacıyla çalışacaklardır”.¹⁶

Kutu 2 Türkiye'de BMMYK

BMMYK, 1990'lı yıllardan bu yana Türkiye'nin ulusal sığınma mevzuatını geliştirmenin yanı sıra, GİGM'nin kapasitesini geliştirme konusunda Türk hükümetiyle yakın bir şekilde çalışmıştır (Aydın ve Kirişçi, 2013). Kayıt ve mülteci statüsü belirleme başlangıçta BMMYK tarafından yürütülürken kuruluşundan sonra GİGM'ye devredilmiştir.

BMMYK; BM kuruluşlarının çalışmalarında liderlik üstlenir ve bunları koordine eder Türkiye Hükümeti liderliğinde, Türkiye'ye yönelik 3RP'nin koordinasyonunda Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) Türkiye ile ortak sorumluluğa sahiptir.

13 3RP 2020 Bölgesel Stratejiye Genel Bakış 2021–2022. Şu adresten ulaşılabilir: www.3rpsyriacrisis.org/wp-content/uploads/2020/12/RSO2021.pdf.

14 Türkiye: 3RP Ülke Bölümü – 2021/2022. Şu adresten ulaşılabilir: <https://data2.unhcr.org/en/documents/details/85061>.

15 3RP Türkiye Konsolide 2020 Çağrısına Genel Bakış. Şu adresten ulaşılabilir: <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/77350.pdf>.

16 Türkiye: 3RP Ülke Bölümü – 2021/2022. Şu adresten ulaşılabilir: <https://data2.unhcr.org/en/documents/details/85061>.

Kutu 3 AB-Türkiye bildirisi

Suriye’de çatışmaların başlamasının ardından Avrupa’ya ulaşmaya çalışan sığınmacıların sayısının hızla artması, 2015 yılında kıtada siyasi bir krize yol açtı. AB’nin politika yanıtının ana unsuru, 2016 yılında tamamlanan AB-Türkiye bildirisi idi. Bununla gördük ki, Türkiye düzensiz göçmenlerin Avrupa’ya gidişini kısıtlamayı ve Türkiye üzerinden düzensiz bir şekilde Yunanistan’a gelen tüm göçmenleri geri almayı kabul etti. Bu, AB’nin finansman sağlamasına bağlıydı. Bununla beraber AB, Yunanistan’dan kabul edilen her bir mülteci için Türkiye’den bir Suriyeli mülteciyi yeniden yerleştirmeyi ve ayrıca Türk vatandaşlarına yönelik uygulanan vize rejimini serbestleştirmeyi kabul etti.

AB-Türkiye bildirisi, sığınma için topraklarına erişimi kısıtlamayı ve finansal yardım karşılığında mültecileri komşu ülkelerde tutmayı amaçlayan AB’nin daha geniş “dışsallaştırma” gündeminin bir parçasını oluşturuyor. Anlaşma; herhangi bir kişiyi AB ve Türkiye arasındaki “herkesi kapsayan geri kabul” düzenlemeler sonucu geri göndermenin uluslararası mülteci hukukunu ihlal edeceğine dair kaygılar nedeniyle BMMYK ve birçok hak temelli STK tarafından geniş çapta eleştirilmiştir. (HRW, 2016; Uluslararası Af Örgütü, 2017).

Bildirinin imzalanmasından bu yana, Türkiye’den AB’ye doğru hareket önemli ölçüde azaldı (Avrupa Komisyonu, 2016). Ancak, Türkiye’deki Suriyeli mülteci nüfusunun sadece yaklaşık %1’i (26.135 kişi) üçüncü ülkelere yeniden yerleştirildi (IOM, 2020).

AB’ye göre; sağlanan fon, entegrasyonun yanı sıra devlete ait sistemlerin ve yerel yönetimlerin kapasitelerinin gelişmesini desteklemenin önceliklendirilmesi yoluyla Türkiye’deki mültecilerin desteklenmesi için harcandı (Avrupa Komisyonu, 2016). Fonlar; özellikle temel ihtiyaçlarının karşılanmasında, mülteciler için olumlu bir etki yarattı. AB-Türkiye bildirisi kapsamında, Türkiye’ye sağlanan fonların dağıtılması için bir araç olan Türkiye’deki Mülteciler için Mali Yardım Programı (FRIT), ayrıca Avrupalı STK’lar, yerel sivil toplum ve uluslararası örgütler de dahil olmak üzere Avrupalı aktörler arasındaki iş birliğini de desteklemiştir (Kirişçi, 2021). Ancak, bugüne kadar her iki dilim için toplamın yalnızca %63’ü ödenmiştir (Avrupa Komisyonu, 2021). Ayrılan toplam fonların sadece %23’ü doğrudan ulusal aktörlere tahsis edildi ve tahsis edilen fonun sadece %0,0002’si doğrudan ulusal STK aktörlerine tahsis edilmiştir (Yapılan hesaplamalar yazarlara aittir) (EU FRIT, 2021)

2.1.4 Uluslararası fon sağlayıcıların rolü

Türkiye’de kurumlar arası koordinasyonu ortaklaşa yürüten BMMYK ve UNDP tarafından yayınlanan rakamlara göre; 3RP ortakları ve uluslararası finans kuruluşları, 2017 yılından bu yana Türkiye’deki kamu kurumlarına 8,2 milyar dolarlık destek sağladı.¹⁷ AB, Türkiye’nin Suriyeli mülteci krizi müdahalesi için 6 milyar Euro (2016/2017’de 3 milyar Euro ile 2018/2019’da 3 milyar Euro olacak şekilde) etmesiyle, ki taahhüt edilen ve sözleşme yapılan fon tutarı Mart 2021 itibariyle 4.1 milyar Euro’dur, Türkiye’deki mülteci müdahalesinde yer alan en büyük fon sağlayıcılardandır.¹⁸ 2020 yılında Avrupa Parlamentosu’nun, AB tarafından finanse edilen ve en büyük insani yardım programı çerçevesinde 1,7 milyon mülteciye aylık nakdi yardım sağlayan ESSN’ye yönlendirilmek üzere 485 milyon Euro’luk takviye yardımı onaylamasıyla bir uzatma verildi. Ayrıca, çocuklarını okula gönderen ailelere nakit desteği sağlayan Şartlı Eğitim Yardımı(Ş.E.Y) programının uzatılması için finans sağlayacaktır.¹⁹ Bu miktarlar önemli olmakla birlikte, Türkiye Hükümeti’nin Suriyeli mültecilere ev sahipliği yapmak için harcadığını söylediği 40 milyar doları aşan miktarın küçük bir kısmını temsil etmektedir.²⁰

2.1.5 Yerel aktörlerin rolü ile iç siyasi, sosyal ve ekonomik çevre

Türkiye çok çeşitli bir sivil topluma sahiptir. Haziran 2021 tarihi itibariyle, yaklaşık 122.000 aktif dernek (Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü, 2021) ve 5.325 vakıf (Türkiye Cumhuriyeti Vakıflar Genel Müdürlüğü, 2020) bulunmaktadır. Aynı zamanda, bu Sivil Toplum hepsi Suriyeli mültecilere yapılan müdahalede kritik bir rol oynayan çok sayıda MLÖ’leri (Mülteci Kuruluşlarını) de içeriyor. Araştırmalar, son on yıldaki bu deneyimin, mülteci hakları, göç yönetimi veya insani yardım müdahaleleri konularında uzmanlaşmış büyük, köklü kuruluşlar kadın kuruluşları, insan hakları kuruluşları, daha küçük toplum temelli kalkınma kuruluşları dahil olmak üzere sivil toplumun geniş bir kesitini harekete geçirdiğini göstermiştir.²¹

Türk hükümeti tarafından Türk Kızılayı’na (TRC), Suriyeli mültecilere yönelik hizmetlerin (en başta olarak sağlık ve eğitim hizmetleri) sağlanması da dahil olmak üzere, özellikle güçlü bir fiili rol verildi. Uluslararası Kızılhaç Federasyonu (IFRC) işbirliğinde ve AB fonlarını kullanarak şu anda Suriyeli mültecilere ESSN programı vasıtasıyla nakit yardım sağlamaktan sorumludurlar. Daha önce ESSN, Türk Kızılayı ve DGP

17 <https://data2.unhcr.org/en/documents/details/85524>.

18 https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/facility_table.pdf.

19 https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_20_1324.

20 Bazıları bu rakamın gerçek maliyetlerin önemli ölçüde altında bir rakam olduğu ve ayrıca, belediyeler ve diğer kurumlar tarafından yapılan harcamaların tam olarak hesaba katıldığı takdirde bunun çok daha yüksek olacağına inanıyor. Örneğin; bakınız, Erdoğan, 2017 (https://mmuraterdogan.files.wordpress.com/2016/06/mmu-urban-refugees-report-2017_en.pdf).

21 “Türkiye’deki insani yardım sistemi ve aktörleri” (2017, Türkiye’deki Oxfam)<https://oxfam.app.box.com/s/w7w2n77n78fa4gfziu8slinx2jawh2oj>.

21 İnsani Politika Grubu (HPG) ön raporu

---

tarafından ortaklaşa yönetiliyordu. Mülteciler, ESN ve Ş.E.Y programının yanı sıra, Türk Kızılay'ının Kızılaykart platformunu besleyen diğer programlar aracılığıyla insani yardım desteği almıştır ve bu sayede Türkiye genelinde yaklaşık 2,4 milyon temel ihtiyaç sahibine ulaşılmıştır. (IFRC ve Türk Kızılay, 2020).

Bu yerel müdahale, Türkiyeli aileleri ile STK'lardan gelen sayısız özel iyi niyet gösterisini de içermektedir. Bir araştırmaya göre (HUGO, 2014), Türkiyeli katılımcıların yaklaşık %31'i, Suriyeli mültecileri desteklemek için bireysel finansmana katkıda bulunmuştur.

Bununla birlikte, Türkiye'de yaşayan toplum başlangıçta Suriyeli mültecileri memnuniyetle karşılarken, son yıllarda sosyal ve politik tartışmaların seyri değişti ve bu da kamuoyunda Suriyelilere karşı giderek daha olumsuz bir algı oluşturdu. Türkiye, uzun bir süre boyunca milyonlarca Suriyeli mülteciyi ağırlarken aynı zamanda çalkantılı bir siyasi ve ekonomik dönemle karşı karşıya kaldı. 2017 yılından bu yana yavaş yavaş gelen ve durdurulamayan ekonomik krizin hızlanması dövizde devalüasyona yol açtı, bu dış borçların yükselmesine neden oldu. Ücretlerin düşük olması satın alma gücünün düşmesine neden olurken, resmi işsizlik oranı %12,2, genç işsizlik oranı ise neredeyse %30'dur. (TÜİK, 2021a) Sonuç olarak, birçok mülteci ve giderek artan sayıdaki Türkiye vatandaşı, geçinebilmek için hükümetten gelen mali ya da aynı yardımlara ve/veya kredilere bağımlıdır. Covid-19 salgınının etkileriyle daha da derinleşen yoksulluk oranlarında bir artış olurken, bunun yanı sıra ekonomik zorlukların hafifleyeceğine dair herhangi bir işaret bulunmamaktadır. Zorunlu göç krizinin uzamasıyla birlikte, her geçen yıl mültecilerin Suriye'ye dönme olasılığını azaltıyor ve bu da Türkiye'nin gelişmiş altyapısının ve ekonomisinin baskı altında kalmasına neden oluyor.

Bu ekonomik kriz, siyasi sistemdeki önemli değişiklikler ve sık sık yapılan seçimlerle daha da karmaşık bir hal aldı. Mültecilerle ilgili meseleler siyasi bir savaş alanına dönüştürülürken siyasi söylemde belirgin bir değişiklik olmuştur. Kısa sürede Türkiye'ye gerçekleşen büyük çaptaki zorunlu göç, Türkiye popülasyonu arasında Türkiye'nin sınırlarının ve göç süreçlerinin yönetilemeyeceği ve daha güvensiz hale geleceği endişelerinin artmasına neden olmuştur (Erdoğan, 2020a: 75). Oy için yarışırken tabanlarını harekete geçirmek için Suriyeli mültecileri giderek daha fazla hedef alan ve bunu yaparken de mevcut klişeler ile ön yargıları körükleyerek ayrımcılığı ve nefret söylemini teşvik eden siyasi yelpazedeki bütün partiler bu endişelerden istifade etti. (Memisoglu ve Ilgit, 2017) Türkiye'deki çok sayıda mültecinin varlığı ve zorunlu göçün uzun süreli doğasından dolayı bu Türkiye'deki mülteci meselesinin daha da siyasallaştırılmasını mümkün kılmıştır. Bu araştırma için görüşülen bir ev sahibi topluluk kuruluşunun vurguladığı gibi, "Türkiye'deki mülteci sayısı diğer birçok ülkenin nüfusuna eşittir".

3 Koruma savunuculuğu yaklaşımları

3.1 İyi uygulama iş birliği

Bu araştırmada, tüm aktörler – ister yerel ister uluslararası olsun – savunuculuk çalışmaları yürüten diğer kuruluşlarla iş birliğinin, mültecilerin ve ev sahibi toplulukların yaşamlarıyla hakları üzerinde daha büyük etki potansiyeli ile bunun savunuculuk çabalarına fayda sağlayacağını onayladı. Uluslararası ve yerel aktörler, başkalarıyla birlik içinde kullanırsa seslerinin daha güçlü ve ikna edici olacağını kabul etti. Bir MLÖ, mültecilerin ruh sağlığı hizmetlerine erişimi konusunda iki USTK ile başarılı bir iş birliği olduğunu bildirirken, bakanlık temsilcileriyle üst düzey toplantılara katılmak da dahil olmak üzere Sağlık Bakanlığı ile önemli bir etkileşime öncülük etmişlerdir. MLÖ, mülteciler için ruh sağlığı hizmetlerine daha iyi erişim sağlama konusunda Sağlık Bakanlığı'na yönelik bir savunuculuk girişimi önermiştir. Sonucunda ise, Sağlık Bakanlığı ile eş güdümlü olarak mülteci kuruluşları ve yerel/ulusal örgütler ile USTK'lardan oluşan bir grubun birlikte yönettiği, mülteciler için bir dizi yeni ruh sağlığı ve fizik tedavi merkezinin açılması oldu. Başka bir örnekte ise, bir MLÖ ile BM kuruluşu arasında, MLÖ'nün zorbalık karşıtı politika yazmaya davet edildiği bir savunuculuk iş birliğine yer verildi. Yine de diğer yerel örgütler; uluslararası hak temelli örgütlerin kauoyunun dikkatin bu konuya çekmek için savunuculuk yaparak vurgulamaya çalıştığı vakalar veya meselelerde ortak savunuculuk yaptıklarında <sahada> konuyu takip eden olmak gibi tamamlayıcı roller üstlendiklerini bildirdiler vurgulamaya çalıştığı vakalar veya meselelerde ortak savunuculuk yaptıklarında bilinçli olarak “sahada” konuyu takipe den olmak gibi ortak savunuculukla ilgili bilinçli olarak tamamlayıcı roller üstlendiklerini bildirdiler. Ancak, yerel ve uluslararası aktörler arasında savunuculuk çalışmaları konusunda bazı iş birlikleri olduğuna dair kanıtlar olmasına rağmen, bu durum birkaç örnekle sınırlı kalmaktadır.

3.2 Koruma savunuculuğu deyince ne anlaşılıyor

3.2.1 Savunuculuğa yönelik farklı yaklaşımlar

Devletler, kendi topraklarında barındırdığı mülteciler de dahil olmak üzere, hakların korunmasında birincil sorumluluğa sahiptir. Ancak insani yardım bağlamında; uluslararası, ulusal ve yerel insani yardım ve kalkınma kuruluşları, haklardan yararlanılması için gerekli koşulların ve elverişli bir ortamın sağlanmasına açıkça odaklanır.

İnsani yardım kuruluşları, USTK'lar, BM kuruluşlarının yanı sıra; ulusal aktörler ile yerel sivil toplumunun farklı etki, eylem ve faaliyet alanları vardır (Slim ve Bonwick, 2005). Bu, dahil oldukları savunuculuk türünü şekillendirir. BM sistemi içindeki UNHCR, mülteci nüfusu için temel bir koruma liderliği rolüne sahip olmasına rağmen, UNICEF'in mülteci çocuklar da dahil olmak üzere “çocuk haklarının korunmasını savunma” görevi bulunmaktadır. Uluslararası Kurtarma Komitesi (IRC), Norveç Mülteci Konseyi (NRC) ve Danimarka Mülteci Konseyi (DRC) gibi uluslararası zorunlu göçe odaklanan STK'lar, hem merkezde hem de ülke düzeyinde mülteci savunuculuğu faaliyetlerinde bulunabilir. Oxfam ve Save the Children gibi diğer kuruluşlar, kalkınma ve insani krizler konusunda koruma savunuculuğuna dahil olmayı içeren çok sektörlü bir yaklaşıma sahiptir. Uluslararası insani yardım kuruluşları geleneksel olarak koruma savunuculuğu

taahhütlerini ülkedeki fiili rolleriyle dengeleyerek, etkilenen popülasyonlara koruma programları sunmak için erişimini sürdürmeye devam etmektedir. Uluslararası Af Örgütü, Uluslararası Mülteciler Derneği ve İnsan Hakları İzleme Örgütü gibi uluslararası insan hakları aktörleri, insani yardım veya kalkınma programlarının uygulanmasında fiili bir role sahip değilken; hem ev sahibi hem de bağış yapan hükümetleri hedef alan kamu oyuna yönelik savunuculuk sıklıkla kullanılmaktadır. Türkiye'deki ve diğer yerlerdeki Suriyeli mülteci krizi boyunca, kamusal bir yaklaşımı benimseyen savunuculuk faaliyetlerine aktif olarak iştirak ettiler.

Uluslararası insani yardım aktörleri arasında koruma savunuculuğu üç geniş alanda kavramsallaştırılabilir: ikna etme, harekete geçirme ve ifşa etme ve ihbar (bkz. Kutu 4).

Kutu 4 Savunuculuğun üç alanı

İkna ederek savunuculuk

Karar alıcıların, değişim ve bu değişikliği yapmak için eyleme geçme ihtiyacına ikna olmalıdır. İkna, sivilleri korumak için uygun otoriterlerin gücün argümanından ziyade argümanın gücünü kullanarak iknası eğilimindedir.

İkna; yüz yüze toplantılar, belli hedef grup için hazırlanan raporlar, mektuplar veya resmi delegasyonlar dahil olmak üzere çeşitli yaklaşımlarla gerçekleştirilebilir.

Harekete geçerek savunuculuk

Başkalarıyla birlikte bir tartışma yürütmek genellikle daha zorlu bir hadiseyle sonuçlanır. Harekete geçirme, sivilleri korumak amacıyla belirli bir aksiyon almaları için güçlü karar vericilerden oluşan; uygun bir ağ oluşturma, bu ağı bilgilendirme ve harekete geçirme sanatıdır. Harekete geçirme birçok şekilde olabilir. Tabandan yukarı doğru olacak şekilde, etkilenen popülasyonlar lehine ülke içi sivil toplum kuruluşlarının desteklenmesini ve seferber edilmesini içine alabilir. Örneğin, Latin Amerika'nın bazı bölgelerinde uzun süreli savaş durumundaki en güçlü örgütlerden bazıları, sivillerin siviller için oluşturduğu iyi örgütlenmiş dayanışma hareketlerinden meydana gelmiştir. Uluslararası alanda, insanların geniş çaplı koalisyonu koalisyonu birçok ülkede aynı noktayı tartışmak için bir araya gelebilir. Tümünüyle yukarıdan aşağıya bir tezahürde, önemli insanların dikkatini çekmek ve onların buyruklarını yerine getirmek bir mesele olabilir. Örneğin, bazen doğru karar alıcıya doğru zamanda, doğru kişiden gelen tek bir telefon çağrısı; güçlü bir yerel, ulusal ve uluslararası kaynak ağını harekete geçirebilir. Genellikle, harekete geçirme her iki yaklaşımın da aynı anda çalışmasını gerektirir.

Şikayet ederek savunuculuk

İhbarın gerekleri; karar vericileri kamuya açık, özel vicdan veya açık çıkar yoluyla belirli eylemlerde bulunma konusundan dolayı utandırmaktır. Bu etkili bir müdahale türü olsa da, bazen ziyadesiyle fikir ayrılığına neden olabilir ve gelecekte daha yapıcı ilişkileri engelleyebilir. Bu nedenle dikkatli kullanılmalıdır. Bu nedenle, şikayet etme genellikle insani savunuculukta son çare olarak tanımlanır.

Ulusal ve yerel STK'lar, uluslararası insani yardım aktörleri her zaman aynı şekilde kavramsallaştırmaları da, koruma savunuculuğunda kritik roller oynarlar. Türkiye örneğinde ise, birçok yerel STK ile toplum örgütleri; mültecilerin ve sığınmacıların yaşamlarını iyileştirmek için savunuculuk faaliyetlerinde bulunuyor ve bunu Suriyeli mültecilerin gelmesinden çok önce yapıyorlardı. Diğerleri, mülteciler gelmeden önce kadınlar, etnik azınlıklar ya da diğer düşük gelirli gruplar gibi Türkiye'deki diğer sosyal grupların haklarını savunma deneyimine sahipken sonrasında çalışmalarını 2011'den bu yana mültecilerin haklarına odaklanacak şekilde uyarlamıştır. Yaklaşımlar yerel STK'lar arasında farklılık gösterirken; diğer yandan dayanışma hareketlerini, kampanya yürüten avukatların desteğiyle yasal yollara başvurmayı ve sivil toplum dernekleri kurmayı kapsamaktadır. 2019 yılında Suriyeli mültecilerin Türkiye'nin belirli kentlerini terk etme zorunluluğuna tepki olarak kurulan dayanışma hareketinin örneklerinden biri, mültecilerle dayanışma içinde yürüme ve araştırma raporları ile basın açıklamaları yayınlama konusunda kamusal bir yaklaşım benimseyen "Birlikte Yaşamak İstiyoruz İnisyatifi" oldu. Bazı yerel STK'lar, mültecilere yönelik hizmetlere erişimi iyileştirmek için karar vericilerle, bu durumda yerel yetkililerle doğrudan etkileme/diyalogdan da yararlandı. Bu vakalardan biri olan, İzmir'deki eczacıları Suriyelilere ücretsiz ilaç (Türkiye yasalarına göre ücretsiz ilaç almaya hakları vardır, ancak bu uygulamada yerine getirilmemektedir) vermeye ikna etmek için onlarla konuşan Halkların Köprüsü adlı bir örgüttür (MacKreath ve Sağnıç, 2017: 28).

3.2.2 Farklı koruma anlayışları

Yerel ve ulusal aktörler, savunuculuk söz konusu olduğunda "koruma" kavramı altında sınırlandırılmamıştır. Savunuculuğu; mültecilerin yaşamlarında herhangi bir iyileşme elde edebilmek için kullanılacak bir araç olarak görme eğilimindedirler, ayrıca duruma ve mültecilerin değişen öncelikleri sonrası karşı karşıya kaldıkları zorluklara bağlı olarak, savunuculuğa bir dizi bileşik haklar üzerinden değişken ve uyarlanabilir olarak yaklaşırlar.

Buna karşılık, uluslararası insani yardım sisteminin sektör bazlı yaklaşımı, "koruma savunuculuğu" da dahil olmak üzere "koruma faaliyetlerinin" koruma sektörüne dahil olduktan sonra daha dar bir haklar grubuna odaklandığı anlamına gelir. Bu, insani-kalkınma-barış bağlantısının yanı sıra, sağlıktan sosyal korumaya kadar geniş bir alanda hakların birbirine bağlı doğasına rağmen geçerlidir. Uluslararası hukukta belirtildiği gibi korumanın tüm haklarla ilişkili olduğu kabulüne rağmen, koruma aktörleri sosyoekonomik haklar konusunda daha az savunuculuk yapma eğilimindedir; sağlık ile eğitim kendi sektörlerinde ve genellikle daha az hak temelli bir odakla ele alınmaktadır. Sektör yaklaşımı, uluslararası insani sektör içinde silo haline gelmiş ve biraz daha dar bir koruma anlayışı yaratmıştır; savunuculuk, çalışma hakkı, sosyal koruma veya barınma gibi daha geniş bir haklar grubuna erişim sağlamaktan ziyade, şiddet ve sömürü gibi "geleneksel" haklara odaklanmaktadır.

Ancak bu daha geniş ekonomik ve sosyal hakların savunulması, sosyal koruma ve geçim kaynakları gibi konuların; mültecilerin refahı, güvenliği ve korunması için en önemli öncelikler olduğunu düşündüğümüz Türkiye gibi uzun süreli zorunlu göç durumunda hayati önem taşımaktadır. Bir uluslararası kalkınma aktörünün belirttiği gibi, "Türkiye'de koruma sosyal korumadır".

3.2.3 “Koruma savunuculuğu” terimi, iş birliğinin önünde bir engeldir

Koruma anlayışındaki farklılıklar, “koruma savunuculuğunun” uluslararası insani sistemin birçok kavram ve yapısından biri olduğunun yanı sıra farklı bağlamlara her zaman sorunsuz bir şekilde aktarılmadığını altını çizmektedir. Ayrıca az sayıda uluslararası insani aktör tarafından “sahiplenilmiş” olarak algılanmakta olup; yerel, ulusal ve kalkınma aktörleri tarafından dışlayıcı olarak görünmektedir.

“Korumayı” neyin oluşturduğu ve uluslararası insani yardım sisteminin sektör bazlı yaklaşımına dair farklı bakış açıları, iş birliğinin önünde bir engel oluşturmaktadır. Bu kavramsal bölünme, uluslararası aktörler tarafından yeterince fark edilmemişken yerel aktörler bunun kesinlikle farkındaydı. Uluslararası aktörler, yerel aktörlerin mültecilerin hakları konusunda savunuculuğu kavramsallaştırma ve yaklaşım biçimleriyle ilgilenmek için çok az çaba sarf ediyor gibi görünüyordu; bu, sistemin yerel aktörleri dinleme, anlama ve onlardan öğrenme isteğini göstermek de dahil olmak üzere yerel şartlara uyum sağlamakta zorlandığını göstermektedir. Örneğin görüülen bir USTK, yerel aktörlerle iş birliğinin önündeki en önemli engellerden birinin, dil engeli veya kaynak eksikliği nedeniyle sektörel çalışma grubu toplantılarına düzenli olarak katılamamaları olduğunun altını çizerek; yerel aktörlerin, savunuculuk konusundaki uluslararası aktörlerin aşına oldukları iş birliklerini artırmaya yönelik çerçeveleri nasıl karşılamaları gerektiğini göstermiştir. Bu engel, araştırmamızın mülteci haklarıyla ilişkili savunuculuk konusunda uluslararası ve yerel aktörlerin yanı sıra, uluslararası insani yardım ve kalkınma aktörleri arasında neden çok az ortak analiz ve gündem belirleme bulduğunu açıklamaya yardımcı olur.

3.3 Yerel ve uluslararası aktörlerin savunuculuk öncelikleri

Araştırmamız; yerel ve uluslararası aktörlerin, mülteciler ile ev sahibi toplulukların karşılaştığı sorunları farklı şekilde önceliklendirdiğini ve bu konuların iki aktör grubu tarafından kavramsallaştırıldığı farklı yollar olduğunu ortaya koydu. Uluslararası ve ulusal/yerel aktörler arasında müşterek savunuculuk önceliklerinin olduğu yerlerde; bu, yaygın koruma sorunları ile, örneğin mültecilere yönelik hizmetlere erişimin iyileştirilmesi ile ilgilidir.

Mültecilerin hizmetlere erişmesine izin verme açısından Türkiye’deki kısmen güçlü yasal çerçeve göz önüne alındığında, tüm aktörler hakların *uygulanmasının* savunuculuk için bir öncelik olması gerektiğini kabul etmiştir. Bu, mültecilerin hakları konusunda, hem bireysel hem de kurumsal düzeyde, ayrımcılığın ve yanlış anlaşılmanın ele alınmasını içeriyordu. Bir MLÖ görüşmecisi tarafından açıklandığı gibi bu, onların yaklaşımını etkiledi:

Mülteciler, haklarına erişim konusunda tüm kurumlarda aynı deneyimlere sahip değildir ve bu genellikle mülteciler hakkında (kurumsal veya bireysel düzeyde) yerleşmiş fikirler ile önyargılardan kaynaklanmaktadır. Bu yüzden, belli kurumlarda belirli düzenlemelerin uygulanmasında direnç görüyoruz. Savunuculuğa dahil olmamızın asıl nedenlerinden biri de budur.

Yerel örgütler, mültecilerin Türkiye hukuku kapsamında sahip oldukları yasal çerçevelerin uygulanmasına odaklanmanın yanı sıra, çözüm bulunamamış temel yasal meselelere öncelik vermeye işaret ettiler.

Bu, uzun vadede kalıcı bir statüye erişimle ilgili meseleler ile Geçici Koruma (TP) statüsünün geçici niteliğiyle ilgili zorlukları kapsıyordu. Diğerleri, kayıtlı oldukları il dışındaki illerde ikamet eden mültecilerin hizmetlere erişim açısından yüzleştikleri zorlukların altını çizdi. Yasal statüyle ilgili olarak belirtilen diğer savunuculuk öncelikleri arasında sığınma, gözetim ve sınır dışı etme koşulları, sınırların kapatılması ve mültecilerin geri gönderilmesinin yanı sıra, kadın, çocuk ve engelli mültecilerin korumaya erişimi yer almaktadır.

MLÖ'ler, Türkiye içinde ve dışında hareket özgürlüğünün önemli olduğunu belirtti. Bu, GKY kapsamında kayıtlı oldukları illerin değiştirilmesi ve yurtdışına seyahat etmelerine izin vermek amacıyla Suriye konsolosluklarında pasaport alınması ve/veya yenilenmesi ile ilgili zorlukları içeriyordu. Ayrıca, Suriye'ye geçici olarak döndükten sonra GK statüsünü kaybedenler de dahil olmak üzere belirli mülteci gruplarının karşılaştığı zorlukları başka bir savunuculuk önceliği olarak belirttiler.

3.3.1 Uzun ve kısa vadeli öncelikler

Daha yakın zamanlarda, yerel, ulusal ve mülteci kuruluşları; Covid-19 salgınının, sosyal uyum gibi uzun vadeli hedefler yerine, mültecilerin temel hizmetlere erişimi de dahil olmak üzere daha acil ihtiyaçlara yönelik savunuculuk yapmaya geri dönmelerini gerektirdiğini kaydetti. Küresel salgın, hem ev sahibi hem de mülteci popülasyonları için ekonomik ve sosyal eşitsizliklerde dahil olmak üzere, toplumsal cinsiyete dayalı şiddette artışa yol açmanın yanı sıra, mülteci çocuklar için çevrimiçi eğitime erişimle ilgili zorlukları giderek arttırdı. Yerel örgütler, etkilenen topluluklarla sahadaki etkileşimlerinden dolayı önceliklerini bir kez daha nasıl süratle değiştirdiklerini bildirdiler. Yerel bir Türkiye STK'sından bir görüşmecinin belirttiği gibi:

Covid-19 sırasında, aile içi şiddet vakalarında önemli bir artış gördüğümüzden dolayı çalışmalarımızda değişiklikler fark ettik ve ayrıca mülteciler için uzaktan eğitime erişim eksikliği konusunda artan endişeler bulunmaktadır. Her iki mesele de çalışmalarımızın savunuculuk odağını etkiledi.

Ancak genel olarak, yerel ve ulusal aktörlerin daha uzun süreli savunuculuk önceliklerini belirleme eğilimi daha yüksekti. Bu aktörler, hem daha geniş bir politika düzeyinde daha elverişli bir ortam yaratmak hem de mültecilerin kendi çevrelerinde güvende olmalarını sağlamak amacıyla sürekli olarak sosyal uyumu²² mülteci haklarının korunması ve desteklenmesi için kritik bir savunuculuk önceliği olarak tanımladılar. Bu kadar çok sayıda mülteci, aynı kaynaklara, işlere ve hizmetlere bağımlı olarak yıllardır ev sahibi toplulukla yan yana yaşarken, ev sahibi topluluğu arasında artan sosyal kaygılara öncelik verme ihtiyacını kabul ettiler. Yerel bir STK'nın açıkladığı gibi: "Savunuculuğunuz mültecilerin ihtiyaçları ve öncelikleriyle ilgili olsun - burada evlerinde olduklarını ve tehdit altında olmadıklarını hissetmek için- ve mülteciler ile ev sahibi topluluklar arasında köprüler kuruyor olun - en büyük koruma aracınız topluluğunuzdur. Çevrenizde kendinizi güvende hissetmiyorsanız, bir daha asla güvende hissetmeyeceksiniz."

Bir dereceye kadar, uzun vadeli ihtiyaçlar müdahalenin başlarında bir öncelik değildi (Özden ve Ramazan, 2019), ancak bazı yerel aktörler, uluslararası aktörlere kıyasla odaklarını sosyal uyuma kaydırmada hızlı

22 Literatürde sosyal uyum yeterince tanımlanmamıştır. (Guay, 2015: 7). Ancak, basitçe söylemek gerekirse, mülteciler ve ev sahibi toplum arasındaki karşılıklı ilişkileri, güven seviyesini ve bağları içerir.

olduklarını belirtti. Sosyal uyum, Türkiye için ilk 3RP'den (2015-2016) beri bir sorun olarak dikkat çekse de, zorunlu göç uzun süreli hale gelene kadar uluslararası aktörler için bir öncelik olarak ortaya çıkmış gibi görünmüyor. Odak noktasındaki bu değişiklik aynı zamanda, giderek uzun süreli hale gelen durum nedeniyle yeniden yerleştirme ile gönüllü geri dönüş gibi diğer kalıcı çözümlere erişime odaklanmanın azalması, uluslararası sorumluluk paylaşımındaki genel düşüş ve ayrıca uluslararası aktörler arasında yeniden yerleştirmeye öncelik vermenin AB-Türkiye bildirisinin imzalanması göz önüne alındığında kaynak israfı olacağına dair artan bir algıdan da etkilenmiştir. Bir USTK çalışmasının tanımladığı gibi:

AB-Türkiye bildirisinin ardından USTK'lar yeniden yerleştirmeyi çok daha az savunmaya başladılar, çünkü yeniden yerleştirmeye ilgili bu argümanları duymaya kimsenin iştahı olmadığını göreceksiniz. Odak noktası ise daha ziyade yaşadıkları ev sahibi ülkelerde mültecilerin entegrasyonuna doğru yön değiştirmiştir.

Artık müdahalede sosyal uyum bir öncelik olsa da, geleneksel insani operasyonel yaklaşım, uluslararası aktörlerin deneyim eksikliği, sosyal ilişkilerin geliştirilmesi ve sürüncemeli yer değişimi ortamlarına dahil olma gibi daha uzun vadeli konuları savunmaya uygun olmadıkları ve daha uzun vadeli yaklaşımlara geçişte yavaş oldukları anlamına gelir. Bu genellikle yerel örgütler tarafından eleştirilmiştir. Bir ev sahibi topluluk örgütünün tanımladığı gibi:

USTK'ların rol model olmaları önemlidir, fakat gerçekte uzun vadeli etkiye bakmak yerine, çoğunlukla kısa vadeli projelere dayalı çalışırlar. Öte yandan Türkiye sivil toplumu ise uzun vadeli ihtiyaçlar etrafında planlar yapıyor. Örneğin; Covid-19'a karşı, mülteciler için çok sayıda insani yardım ve gıda dağıtımı yapıldı fakat USTK'lar Covid sonrası mültecilerin uzun vadeli ihtiyaçları üzerine düşünmek için bir araya gelmediler.

Özellikle; bazı ulusal aktörler, uluslararası aktörler tarafından büyük ölçüde benimsenen savunuculuğa yönelik kısa vadeli yaklaşımların, mevcut değişen bağlamı fark etmeden yaygın olan insani yaklaşımları tekrarlama ve sürdürmesi konusunda daha geniş bir meseleye işaret ettiğine dikkat çekti.

Yerel örgütler; nihai hedeflerinin uluslararası aktörler tarafından paylaşıldığını hissederken, savunuculuk öncelikleri birbiriyle örtüşmemektedir. Yerel örgütler, uluslararası insani yardım kuruluşlarının savunuculuk yürütmekten ziyade insani yardım sağlamaya öncelik verdiğini hissettiler. Ayrıca, uluslararası aktörlerin genellikle destekledikleri topluluklarla iletişimden kopuk olduklarını ve öncelikleriyle ihtiyaçları konusunda sağlam bir anlayışa sahip olmadıklarını gözlemlədiler. Bazıları bunun, bağış yapan kurum ve kuruluşların öncelikleri tarafından yönlendirildiğini öne sürdü.

3.4 Yerel ve uluslararası aktörler savunuculuk önceliklerini nasıl belirler?

Yerel örgütlerle yapılan görüşmeler, savunuculuk önceliklerinin hem bireysel hem de kurumsal düzeyde mülteci ve ev sahibi topluluklarla yakın temasları nedeniyle doğrudan bilgilendirildiğini ortaya çıkardı. Bu öncelikler, sahadaki değişen ihtiyaçlara bağlı olarak hızla değişebilir. Örneğin, yerel bir aktör, birlikte çalıştıkları yerel topluluktaki sorunlara ilk elden tanık olduktan sonra organizasyonun önceliklerinin nasıl değiştiğini açıkladı:

Zaman içinde mülteci sayısının artmasıyla birlikte (2013-2014 yıllarında); ev sahibi toplulukların işe erişimlerinde sorunlar, aşırı kalabalık mülteci hanelerinde, fuhuşta artışta, mülteci çocukların okul sistemine entegrasyonunda vb. sorunlar görmeye başladık. ...Şirketler yerel halk arasında işçilerden daha ucuza daha fazla mülteciyi işe almaya başladığında, ev sahibi topluluklarda artan işsizliğin bir sonucu olarak mültecilere yönelik tutumlar olumsuz etkilendi. Yerel düzeyde büyüyen diğer sorunlarla birlikte bu gelişme, çalışmalarımızın daha fazlasını mültecilerin haklarına erişim ve sosyal uyum üzerinde yoğunlaştırmamıza sebep oldu.

Yerel örgütlerin çoğu, gündemlerini değiştirebilecek ve sosyal uyum da dahil olmak üzere daha sürdürülebilir uzun vadeli yaklaşımlara odaklanacak kadar esnek ve becerikliydi. Çatışma olmamasını sağlamak ve mültecilere karşı ayrımcılığı azaltmak ve ayrıca mültecilerin olumsuz resmetmeden kaynaklanan artan gerilimlere karşı koymak için savunuculuğa nasıl öncelik verdiklerini anlattılar. Ayrıca bir MLÖ, uluslararası insani yardım aktörleri henüz konuyla ilgilenmezken, kendilerinin, topluluk öncelikleri doğrultusunda sosyal uyumu artıracak savunuculuk faaliyetlerini ve programlarını hedeflemeye başladıklarını da belirtti.

Yerel örgütler, kriz giderek derinleştikçe kendi yaklaşım ve savunuculuk mesajlarını uyarladıklarını da ifade etti. MLÖ'lerden biri 'Suriyelilerin burada kalıcı olduğu belli olunca savunuculuğumuzun odağını değiştirdik ve siyasi açıklamadaki değişime ve Suriyeli mültecilere yönelik nefret söylemindeki artışa şahit olduk' şeklinde açıklama yaptı. Yerel kuruluşların çabukluğu, esnekliği ve sahadaki duruma adapte olma yeteneği, Covid-19 başladıktan sonra bu kuruluşlar savunuculuk önceliklerini temel ihtiyaçlar, uzaktan eğitime erişim ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddete kaydardıkları zaman tekrar görülmüş oldu. Bir ulusal aktör UNHCR'nin yaklaşımlarını etkilemek için mültecilerin sağlık önlemleri ve ruh sağlığı hizmetlerine ilişkin bilgilere erişimini anlamak amacıyla sahada bir ihtiyaç tespiti yapıldığını anlattı.

MLÖ'ler genelde kendilerini etkileyen sorunlara öncelik verdi. Görüşmeler mültecilerin özel taleplerini içeren aramaları dahil bireysel olma ve daha sık yapıma eğilimindeydi. MLÖ'ler, etkilenen toplulukların önceliklerinin farkında olmadıkları ve önceliklerini krizin hızla değişen ihtiyaçlarına uyarlama konusunda yeterince becerikli olmadıkları için uluslararası aktörleri eleştirdiler. Pek çoğu da uluslararası aktörlerin etkilenen topluluklarla yeterince görüşmediğini düşünüyordu. Bir MLÖ, USTK'ların savunuculuk faaliyetlerine Türkiye'deki Suriyeli ve diğer mültecilerin özel durumuna uyarlanmamış ön yargılı ve değişmeyen bir mülteci anlayışı getirdiğini düşünüyordu.

Uluslararası insani yardım aktörleri mültecilerle yapılan görüşmeler sonucu savunuculuk faaliyetlerindeki önceliklerini belirlediklerini açıklasalar da, bu etkileşim biçimi çoğu yerel ve ulusal aktörden farklıydı. Uluslararası örgütler esasen özel ve bağımsız programlar üzerinden, dolayısıyla, daha bütüncül bir mülteci hakları yaklaşımından ziyade, müdahalenin farklı sektörlerinin bakışı ve uzmanlığı aracılığıyla mültecilerle görüştiklerini açıkladılar. Görüşülen bir USTK temsilcisi şunları söyledi: "İyi bir koruma programı sağlamaktan bizi neyin alıkoyduğuna baktığımda, ki burası bizim odaklandığımız noktadır, bizi mesajlarımıza ve hedeflerimize götürdüğünü görüyorum'.

Uluslararası aktörler savunuculuk önceliklerini belirlemenin anahtarı olan 3RP'nin yıllık müzakere ve tasarlama sürecinden bahsettiler. Fakat, Türk hükümetiyle ortak çalışma çerçevesi, doğası gereği mülteci haklarını ilgilendiren mülteci savunuculuğu rolüyle çatışmaktadır. Bu bakımdan, savunuculuk önceliklerine yön vermek için 3RP sürecine bağlılık, USTK'ların sahadaki öncelikleri kaçırmasına neden olabilir.

Tam tersi, yerel örgütler savunuculuk önceliklerini belirlemede 3RP sürecini temel bir araç olarak belirtmediler. Bunun yerine ihtiyaçların tespiti, anketler ve müzakere grupları yoluyla sistematik olarak savunuculuk önceliklerini belirlediler. Bunun nedeni; yerel örgütlerin 3RP'nin geliştirilmesine her ne kadar katılıyor olsa da, uluslararası örgütlere kıyasla daha sınırlı ve hatta bazen sembolik bir katılım sergilemeleri olabilir (yerel aktörlerle müzakere yapılırken, yerel örgütler bunun anlamlı veya etkili olmadığından şikayet etmektedirler). Bu durum, sürecin çalışmalarıyla ne kadar alakalı olarak algılandığından ve İngilizceyi çalışma dili olarak kullanmayan örgütlerin katılımını kolaylaştırmak için alınan tedbirlerin eksikliğinden de kaynaklanabilir.

Tematik çalışmalar yürüten örgütlerin savunuculuk öncelikleri, kendi örgütsel odaklarıyla (ör. kadın hakları veya engelli hakları) ve yayınlanmış raporlar, akademik araştırmalar ve ihtiyaç tespitleri gibi ikincil kanıtlarla şekillenme eğilimindeydi. Yerel örgütler, öncelikleri belirlemek amacıyla hem meslektaşların düzenli etkileşimleri hem de çeşitli platformlar, ağlar ve forumlar aracılığıyla diğer yerel örgütlerle görüştiklerini de bildirdiler.

Görüşmelerimizde, bir USTK ile yerel örgütler arasında, savunuculuk önceliklerini belirleme ve ortak savunuculuk stratejisi geliştirme amacı taşıyan sadece bir katılımcı ortaklık örneği tespit ettik. Bir USTK'nın Ülke Yöneticisi 'başlangıç noktalarını' yerel aktörlerle ittifak kurmak için ilişki kurma ve hem onların hem de daha geniş mülteci topluluklarının önceliklerini anlama olarak tanımladı. Yerel Türkiyeli kuruluşlar ve mülteci kuruluşlarıyla ortaklaşa algı anket çalışmalarını nasıl yürüttüklerini ve onların kendi savunuculuk önceliklerini belirlemelerinin yanı sıra savunuculuk yaklaşımlarını ve hedeflerini belirlemeleri için de alanlar yarattıklarını anlattı.

3.5 Uluslararası ve yerel örgütler savunuculuklarında kimi ya da neyi hedef aldı?

Yerel aktörlerin savunuculuğu birkaç seviyedeki hedef gruplara yönelikti. Hükümetin yerel ve ulusal düzeylerinde hedeflenen karar vericilere erişimi olanlar, çoğunluğu GiGM,²³ Aile, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (AÇSGB)²⁴ ve Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) dahil ulusal ve alt ulusal düzeyde resmi kurumları hedefleyen çalışmalar yürütmüştür.²⁵ Ayrıca bazı yerel örgütler mültecilerin hizmetlere erişimi

23 İl Göç İdaresi Müdürlükleri Dahil.

24 Bu raporun yazıldığı tarih itibarıyla Aile, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 21 Nisan 2021 tarihinde açıklanan bir karar neticesinde Aile ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı olmak üzere iki ayrı bakanlığa bölünmüştür (Türkiye Cumhuriyeti Resmi Gazetesi, 2021).

25 Sağlık Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, Uluslararası İşgücü Genel Müdürlüğü, AFAD, Sanayi Bakanlığı, Ticaret Bakanlığı, Yargıtay, Emniyet Müdürlükleri, Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri ve siyasi partiler hedeflenen diğer kurumlar arasındadır.

gibi öncelikli konularda bakanlar, Meclis ve Cumhurbaşkanlığı dahil yüksek düzey politika yapıcılarla da doğrudan görüştü. Mülakat yapılan bir MLÖ yetkilisi kendi örgütünün ulusal hükümetle nasıl savunuculuk yaptığını ve merkez yönetimdeki yüksek seviye karar mercilerine nasıl ulaştığını paylaştı.

Aynı zamanda, uluslararası aktörlerin, çoğunluğu 3RP süreci üzerinden olsa da, ulusal hükümete, Başkan Yardımcısı dahil devletin farklı düzeylerine belirgin erişimi vardı. Görüşülen bazı yerel örgütler, uluslararası aktörlerin belirli müzakere masalarında daha fazla varlık gösterebileceğini düşünse de, bunun, üstün kabiliyet veya daha yaygın ağlardan ziyade kaynaklara daha fazla erişimleri ve buna bağlı özel savunuculuk personeli istihdam etme imkanlarından dolayı olduğu yönünde bir görüş belirttiler. Bazı yerel aktörler, katı döner taleplerinin bu gibi uzman personel istihdamını engellediğinden yakındı.

Bazı yerel aktörler de bireysel olay temelli savunuculuk yaklaşımını benimseyerek hükümetin haricinde ailelere ve topluluk üyelerine, medyaya ve diğer uluslararası insani yardım kuruluşlarına ulaştı. Bir örnekte, büyük ulusal bir STK mülteci ve ev sahibi topluluklar arasındaki sosyal uyumu kolaylaştırmak ve mültecilerin kendi haklarını güvenle kullanabileceği bir yerel topluluk oluşturmak amacıyla farkındalık artıran aktiviteler ve eğitimler yaptı. Hükümet dışı başka bir savunuculuk örneğinde yerel bir STK mülteci hakları konusunda eğitmek ve ulusal medyada daha olumlu mülteci tasvirleri kullanmaları için onları teşvik etmek amacıyla medyayı hedeflediğini anlattı. Ulusal bir örgütün deyişle, bu yöntemler etkili olabilir: 'Bazı durumlarda savunuculuk çabalarımızdan sonra kuruluşların kendi kural veya uygulamalarını değiştirebileceğini göreceğiz. Bu durum bireysel savunuculuk çabalarının da işe yarayabileceğini gösterir ve her iki yöntemin de (bireysel savunuculuk yaklaşımları ve siyasi süreçlerde savunuculuk) birbirini tamamlayan süreçler olması gerekir'.

Ayrıca, yerel örgütlerin diğer insani yardım aktörlerini hedef aldığına dair kanıtlar bulduk. Bir MLÖ Covid-19 salgınının mülteciler üzerindeki etkilerine ilişkin kendi savunuculuk çabalarını anlattı: 'UNHCR, Cumhurbaşkanlığı, Türk Kızılayı ve diğer yardım kuruluşlarına hitaben dört farklı dilde mültecilerin açıklık riskini anlatan açık bir mektup ve bir imza kampanyası başlattık'. Yerel aktörlerin aksine, uluslararası insani yardım aktörleri savunuculuk için hükümet ve politika yapıcılarının dışındaki aktörlere öncelik vermekten bahsetmedi.

Kentsel aktörler, yerel aktörlerin yanı sıra bazı uluslararası aktörler için önemli bir savunuculuk hedefiydi ve bu, Türkiye'nin yüksek kentleşme oranını ve belediye başkanlarının etkisini yansıtıyordu. Daha büyük bir ulusal örgütün temsilcisi belediye başkanları ve ildeki yöneticilerle yaptığı görüşmelerin mültecilere olumlu bir değişim sağlamak için gerekli olduğundan bahsetti. Bu tür aktörlerle yapılan düzenli gayri resmi görüşmeler, ev sahipleri ile anlaşmazlıklar ve okullara erişememe gibi mültecilerin her gün karşılaştığı sorunları çözmeye etkili oldu ve belediye başkanlarının ve ildeki yöneticilerin nasıl kentsel anlamda değişimin aktörleri olabileceğini gösterdi.

Hem yerel hem uluslararası aktörler, uluslararası seviyede etkindi. Bazı yerel aktörler uluslararası aktörleri, özellikle BM temsilcilerini ve BM üye ülkelerini hedeflediklerinden bahsetti. Savunuculuk faaliyetini bölgesel veya uluslararası düzeylerde yürütmek için hem ulusal hem de Cenevre, Brüksel ve

New York gibi şehirlerde düzenlenen uluslararası konferanslara katılmaları bu kapsamdaydı. Uluslararası aktörler uluslararası düzeyde etkin olsalar da, bu düzeydeki savunuculuk faaliyeti siyasi başkentlerdeki idari personel tarafından yürütülme eğilimindeydi.

3.6 Uluslararası ve yerel aktörlerin savunuculuk taktikleri

Yerel ve uluslararası örgütler çeşitli savunuculuk hedeflerine ulaşmak için pek çok gelişmiş strateji, taktik, yöntem ve araç kullandıklarından bahsetti.

Savunuculuk çalışmalarında hedefledikleri gruplarla ilişki kurmak ve onlarla doğrudan iletişime geçmek, yerel ve uluslararası aktörlerin yerel düzeydeki karar vericileri etkilemede kullandığı en yaygın yaklaşımdı. Görevlilerle yüz yüze görüşmelerin düzenlenmesi, düzenli ziyaretlerle ve yakın teması sürdürerek kurumlarla güven temelli ilişkiler kurulması ve ağ oluşturulması bu yaklaşımlar arasındaydı. Görüşmeler, devlet kurumlarıyla yapılan savunuculuk faaliyetinin, genel yaklaşımları benimsemekten ziyade bu doğrudan/dolaylı ilişkilere ve güvenilir araçlara dayalı olarak dikkatle ölçüldüğünü göstermektedir. MLÖ'ler sesini duyurmak ve kendi yaşamlarını etkileyen kararlarda söz sahibi olmak için karşılıklı anlayış ve güven üzerine kurulan etkilemenin çok daha faydalı olduğunu düşünüyor. Başka bir temsilci de '[Suriyeliler liderliğindeki örgütlerin] yüzlercesi mültecilere yerel düzeyde yardım etmek ya da etki alanlarını genişletmek için kendilerine bir alan bulabiliyor' şeklinde konuştu.

Uluslararası aktörler açısından etkileme daha resmi, durağan ve önceden belirlenmiş olma eğilimindeydi. 3RP savunuculuk yaklaşımı ve etkilemeye çalıştıkları kişilerle ilişkiler kurma açısından önemli bir yoldu. Örneğin, uluslararası bir örgüt 3RP ve Koruma Çalışma Grubu açısından Türkiye Hükümetini nispeten yüksek seviyelerde destekleyen doğrudan bir rol üstlendi. Aynı örgüt daha önce iltica ve göç mevzuatının hazırlanmasında Türkiye Hükümetini desteklemişti. Bu örgüt, savunuculuk faaliyetini yürütmek için (koruma savunuculuğu mesajları için bir kanal olarak mevcut etkileme konumları üzerinden) mevcut ağını ve benzersiz konumunu kullanıyordu. Aksine, yerel örgütler 3RP'ye değinmemiştir, bu da savunuculuk stratejilerini ileriye taşımak için uygun bir yöntem olarak görülmeyebileceğini göstermektedir.

Söz konusu ilişki temelli savunuculuk, yerel ve uluslararası kuruluşlar arasında, kamu savunuculuğunun sessiz diplomasiden daha az etkili olduğu konusunda bir fikir birliğini yansıtmaktadır. Bunun bir istisnası, mültecilere yönelik hükümet politikalarını ve faaliyetlerini değiştirmek yerine kamuoyunu etkilemek için – örneğin medyayla ilişki kurmak gibi – kamu savunuculuğunun kullanılmasıdır. Aslında mektup yazma, kampanyalar ve protestolar gibi doğrudan hükümete hitap eden kamusal savunuculuk yöntemleri nadiren kullanıldı. Yerel aktörlerin kamu savunuculuğuna katılma konusundaki isteksizliği, özellikle savunuculuğun çatışmacı olarak algılandığı durumlarda, öncelikle bu yöntemin hükümet politikalarını ve eylemlerini etkilemede daha az etkili olduğunu düşünmelerinden kaynaklanıyordu. Birçoğuna göre karar vericilerle güvene, ilişki kurmaya, diyaloga ve işbirliğine dayalı sessiz diplomasi gibi taktikler aracılığıyla çatışma algılarını yönetmek ve politikaları etkilemek nispeten daha etkili görünüyordu. Bir ev sahibi topluluk örgütü temsilcisinin açıkladığı gibi, 'Hükümetlere karşı bildirimler üzerinden savunuculuk yapmak

etkili değildir. İş birliği kurmak ve onlara yakın çalışmak genellikle daha etkilidir'. Kamu savunuculuğu da olumsuz algılanmak istemeyen MLÖ'ler tarafından riskli görüldü. Bu nedenle, devlet kurumlarıyla doğrudan iletişim kurmayı daha etkili ve yapıcı buldular.

Yerel aktörler, etkili bir savunuculuk yaklaşımı olarak güvenilir, gerçeğe dayalı kanıtların ilgili kurumlarla paylaşılmasının ve yayınlanmasının da önemine dikkat çekti. Bir ev sahibi örgüt 'hükümetleri etkilemede en etkili yaklaşımın yürütülmekte olan programların doğrudan sonuçlarını göstermek olduğunu fark ettik' şeklinde açıklama yaptı.

Uluslararası insani yardım kuruluşları da kamuoyuna yönelik savunuculuk yerine sessiz diplomasi veya sahne arkası müzakereler gibi yöntemleri tercih etti. Bunun ana nedeni, özellikle müdahalenin ilk günlerinde kayıtla ilgili zorluklar göz önüne alındığında, Türkiye'de faaliyetleri sürdürebilme becerilerine ilişkin endişeler olabilir. Çatışmacı olarak görülme veya koruma endişelerinin kamuoyunda dile getirilmesine karşı programlara operasyonel erişimi kaybetme konusundaki riskleri dikkatli bir şekilde ölçme ve dengeleme ihtiyacı, görüşülen tüm uluslararası örgütlerin ortak meselesiydi. Bu örgütlerin tamamı, koruma konusunda sessiz kalma ve programlara erişimi sürdürme arasındaki ortak soruna işaret etti. USTK'ların çoğu, Türkiye'de kayıt sırasında yaşadıkları zorluklardan ve bazılarının son yıllarda faaliyet iznini kaybetmiş olmasından bıkmış durumdaydı.

Bir USTK, kamuoyuna açık veya gizli olsun, en uygun savunuculuk yaklaşımını belirlemek ve aynı zamanda hedefi ortaklaşa tespit etmek için MLÖ'lerle nasıl işbirliği yaptıklarını açıkladı. Görüşülen bir INGO temsilcisi şunları söyledi:

bazen sessiz diplomasi yürütmek, Türkiye'deki Göç İdaresi Müdürüyle veya Dışişleri Bakanlığı veya Belediyelerle görüşmek üzere toplantılar düzenlemek istediler... Bazen bir BM toplantısına, STK istişarelerine birlikte katılmak veya donörleri ziyaret etmek ve donörlerle ve BM ile mülteci örgütleri ve ulusal örgütlere doğrudan temsil alanı açmak için konuşmakla ilgiliydi, bazen de röportajlar vb. için medya kanallarını kullanarak bunu medya üzerinden yapıldı.

Uluslararası aktörler savunuculuk mesajının içeriği veya sunumu kadar bu mesajı kimin ilettiğinin de farkındaydı. Birçok uluslararası insani yardım personeli, başta Türkiye hükümeti olmak üzere, savunuculuk hedeflerine ulaşmak için en iyi taktikleri ve yaklaşımları ortaklaşa geliştirmek amacıyla örgütlerindeki üst düzey Türkiyeli personelle işbirliği içinde çalıştı. Bazılarında, özellikle dil engellerinin olduğu yerlerde, Türkiyeli personelin daha iyi etkileşimde bulunabileceğine dair bir algı vardı. Sonuçta, yerel ve valilik düzeylerinde ilişki kurmak için genellikle üst düzey Türkiyeli personele güvendiler. Aynı zamanda, savunuculuk etkileşim kurmaya teşvik edilen bu ulusal personelin etkilerinin ne olduğu belirsizdir ve bu riskin uluslararası kuruluşlar tarafından değerlendirildiğine dair hiçbir kanıt yoktur.

3.7 Mülteciler için yapılanlarda koruma savunuculuğu için yerel ve uluslararası aktörler arası koordinasyon

Bu araştırma, yerel ve uluslararası aktörler arasında savunuculuk faaliyetinde bir miktar iş birliği olduğuna dair kanıtlara rağmen bu işbirliğinin genel olarak yetersiz olduğunu ortaya koydu. Yerel ve uluslararası aktörler arasında ciddi anlamda ortak bir öncelik belirleme eksikliği var ve bu da kolektif liderlik veya savunuculuk için ortak gündem eksikliğiyle sonuçlanıyor. Bahsedilen iş birliği örneklerine rağmen, bu geçici çabaları yerel ve uluslararası aktörler arasında ortak bir savunuculuk gündemine veya ortak önceliklere dönüştürme çabalarının yetersiz olduğu görülmektedir.

Bunun altında çeşitli faktörler yatabilir. Yukarıda belirtildiği gibi, yerel ve uluslararası aktörler, mültecileri ve ev sahibi toplulukları etkileyen sorunları farklı şekilde anlamakta ve terminolojileri farklılık göstermektedir. Bu, yerel ve uluslararası aktörlerin farklı yaklaşımlarını yansıtmaktadır; yerel aktörler bireysel ve toplu kaygıların yanı sıra kalkınma ve insani temeller arasında akıcı bir şekilde geçiş yapmaktayken uluslararası aktörler, savunuculuk söz konusu olduğunda daha katı bir şekilde odaklanma eğilimindedir.

Sonuç olarak, yerel aktörler uluslararası insani yardım sistemi tarafından kontrol edilen ve şekillenen stratejik karar alma alanlarından, ve bu sistemin koruma savunuculuğunun yönünü belirleme çabalarından dışlanmış hissettiklerini ifade ettiler. Bunların hepsi, USTK'ların yerel aktörlere karşı hesap verebilir olmadığı bir ortam yaratmaktadır. Çoğu zaman, önceliklerin ve savunuculuk yaklaşımlarının belirlenmesi dahil, savunuculuk programları konusunda bir geri bildirim döngüsü açısından yerel aktörlerle yeterli görüşme etkileşim yoktur. Bu durum çoğu zaman yerel aktörleri savunuculuğa stratejik yön belirleme süreçlerinden uzak tutar.

Yerel aktörler, uluslararası aktörlerle yapılan ortaklıkların sıklıkla işlemsel olduğunu ve uluslararası aktörlerin kendi savunuculuklarını şekillendirmek ve güçlendirmek için yerel aktörlerin bağlantılarından, deneyimlerinden ve bilgilerinden yararlandığını düşünüyordu. Uluslararası aktörler paternalist, tepeden inme ve çıkarımcı yaklaşımlarını benimsedikleri için, savunuculuk tasarlar ve hayata geçirirken yerel aktörlerle eşit ilişki kuran bir ortaklık yürütmediler. Bir MLÖ'nun tanımladığı gibi, USTK yardım gündeminin yerelleştirilmesini destekleme sözü vermesine rağmen, 'USTK'lar... ulusal STK'ları, onları güçlendirmeden sistemi çözebilmek için kullanıyorlar'. Bu, yerel aktörlerde büyük bir hayal kırıklığı oluşturdu.

Buna karşılık, taşeronluk program yaklaşımlarını yansıtan uluslararası aktörlerin yaklaşımı, ulusal aktörler bunun gerekli olduğuna inanmasalar bile, bu aktörlerin kapasitesini geliştirmeye odaklanma eğilimindedir. Bu, kendilerinin 'savunuculuk ortaklık modelinin' neyi gerektirdiğini açıklayan bir USTK personeliyle yapılan röportajda ispatlanmıştır: 'Faaliyetlerindeki savunuculuk stratejilerini geliştirmeleri için mülteci odaklı bir Türkiyeli sivil toplum kuruluşuyla savunuculuk çalışmayı yapacağım'. Burada, kapasite uluslararası aktörlerin < sahip olduğu > ve tepeden inme yaklaşımla ulusal aktörlere verdiği bir şey gibi sunularak gündemi kimin belirlediğine dair varsayımlar var (Barbelet, 2018). Kendisiyle görüşülen yerel örgüt temsilcisinin de belirttiği gibi: 'USTK'lar arasında yerel örgütlerin teknik bilgisine bakmayı reddetme var; böylece, onlar, kapasitelerinin yetersiz olduğunu varsayarak yerel STK'ların "kapasitesini inşa etme" yaklaşımıyla emperyalist dinamikleri yeniden yaratıyorlar. Ayrıca, yerel/ulusal aktörlere

34 İnsani Politika Grubu (HPG) ön raporu

yabancı olan ve farklı derecelerde dışlandıkları yeni koordinasyon yapılarının oluşturulması dahil benzer çabalar yaratan, yerel aktörlerin mevcut savunuculuk çalışmaları üzerine kurulmasında da başarısızlık vardı. İngilizceyi çalışma dili olarak kullanmayan örgütlerin katılımını kolaylaştıran yeterince önlem alınmamış, bu da dışlanmalarını daha da artırmıştır.

USTK'larla ortaklık kurarken, yerel aktörler, projenin genel stratejik tasarımı, savunuculuk öncelikleri ve yaklaşımları dahil hedeflerin veya yöntemlerin belirlenmesi üzerinde ya etkisizdi ya da çok az etkiye sahipti. Bir ev sahibi topluluk örgütünün açıkladığı gibi:

USTK'lar bizi daha çok uygulayıcı ortak olarak gördüğünden, ortak savunuculuk oluşturma konusunda bizimle hiç görüşmemiş olabilirler. USTK'lar bizi kendi stratejilerimizi tanımlayabilen örgütler olarak görmüyor. Bu durum USTK'lar önceden tasarlanmış projeleri uygulamak için bizimle görüştiklerinde daha çok belli oluyor, yani onların proje tasarımına katılmamız imkansız.

Bir başkası şunları ifade etti,

onlar [USTK'lar ve BM temsilcileri] ortaklık yaparak faaliyet gösterdiklerini söyleseler de işbirliğine hiç yatkın değiller. Yerel örgütleri haklar konusunda daha pasif vetaşeron olmaları için zorlamaya eğilimlidirler.

Bu aynı zamanda, yerel aktörlerin finansman için uluslararası aktörlere bağlı olması ve geleneksel insani yardım donörlerinden doğrudan finansmana erişimde zorluklara düşünüldüğünde sürdürülebilirlik ile ilgili soruları da gündeme getirdi. Yerel bir aktörün de dediği gibi 'ulusal örgütleri kendi kaynaklarına bağımlı olmaya zorlamak, onları [ulusal STK'ları] sürdürülemez kılıyor'.

Bazı yerel ve ulusal örgütler savunuculuk çalışması yapan ulusal, bölgesel ve uluslararası platformlara veya ağlara katılarak uluslararası karar alma toplantılarında iş birliği yaptılar. Fakat, katılımlarını finanse etmek için kendi bütçelerinde (genellikle proje bazlı kısıtlı fonlar) yeterli kaynakları yoktu ve bu nedenle seyahatlerini ve masraflarını karşılamak için uluslararası aktörlerin desteğine bağımlıydılar. Eşit şartlarda katılmadıkları için, bu durum onlarda hayal kırıklıklarına yol açtı. Yerel aktörler, katıldıkları toplantılar sayesinde örgütlerinin çalışma ve önceliklerine dikkat çektiklerini, iyi uygulama ve deneyimlerini paylaştıklarını, önemli mesajları ilettiklerini, uluslararası tartışmalar hakkında bilgi sahibi olduklarını, savunuculuk süreçlerini hızlandırdıklarını ve/veya bu süreçleri başlattıklarını anlattılar. Uluslararası bir aktör, forumların ve etkinliklerin yüz yüze katılımından uzaktan erişime doğru geçiş yapması göz önüne alındığında, Covid-19 salgınının yerel aktörlerin bu tür toplantılara katılımını artırdığını ifade etti.

Bununla birlikte, yerel aktörler genel olarak uluslararası aktörlerin savunuculuk konusundaki iş birliği çabalarını çok fazla eleştirdi. Yerel bir aktörün söylediği gibi, "USTK'lar savunuculuk söz konusu olduğunda, ulusal ve yerel STK'lara destek olmak yerine çoğunlukla köstek oluyorlar. Savunuculuk çabalarını desteklemiyorlar'.

3.8 Yerel aktörlere göre, uluslararası aktörler Türkiye'deki mültecilerin korunmasını savunmada ne kadar etkili?

Görüşmeler, çeşitli aktörlerin etkili savunuculuk örneklerini ortaya çıkarsa da, özellikle Covid-19 salgını nedeniyle karşılaşılan daha büyük zorluklar ve Türkiye'nin karşı karşıya olduğu süregelen ekonomik baskılar göz önüne alındığında, Türkiye'de mülteci haklarına öncelik verilmesi için daha fazlası yapılabilir ve yapılmalıdır. Araştırmamıza göre, uluslararası aktörler, savunuculuktan ziyade erişim ve operasyonel faaliyetlere öncelik vermeleri nedeniyle yerel aktörler tarafından savunuculuk konusunda etkisiz olarak değerlendiriliyor. Uluslararası donörler de bu kapsamdaydı. Yerel bir örgütün dediği gibi: 'onların [USTK'ların ve BM temsilcilerinin] hükümetle yaptıkları toplantılar operasyonel olarak projelerini uygulamak için Türkiye'de faaliyet gösterme kabiliyetlerine odaklıdır'. Başka bir MLÖ temsilcisi, çalışmalarını küçük hibelerle desteklemek isteyen ancak bunun ülkedeki varlıklarını nasıl etkileyeceği konusunda endişeli bir donör kuruluşu olduğundan bahsetti. Birçok yerel aktöre göre, uluslararası aktörlerin savunuculuk faaliyeti hem daha kapsamlı olumlu politika değişiklikleri yaratmıyor hem de mültecilerin günlük yaşamlarını olumlu yönde etkilemiyor.

Ayrıca, yerel aktörler, uluslararası aktörlerin Türkiyeli yetkililerle yaptıkları görüşmelerde mütevazı olmadıklarını düşünüyordu. Görüşülen bir kişi, bir Türkiye hükümeti yetkilisinin, şort ve sandalet giyerek bir devlet aktörüyle görüşmeye gelen bir USTK personelinden bahsettiğini hatırladı. Bu olay, USTK personelinin büyük çoğunluğunu yansıtmasa da, böyle bir deneyim bile USTK'ların Türkiye'deki hükümetin ve sivil toplumun çalışma kültürüne saygı duymadığı izlenimi yaratabilir. Diğer temsilciler uluslararası aktörlerin mülteci hakları savunuculuğu konusunda sürdürdüğü hakimiyet veya 'hegemonya' duygusunun ve ulusal ve yerel aktörlerin sivil toplum alanlarının daralmasının da olumsuz ve zararlı dinamikler arasında olduğunu düşünüyordu.

Ayrıca yerel aktörler, uluslararası örgütlerin Suriyeli mültecilerin gelmesinden çok önce yerel ve ulusal düzeyde mültecilerin haklarını savunma konusunda ASAM, STL, IKGV ve Mülteci-Der gibi çok deneyimli ulusal aktörleri görmezden gelerek sivil toplumdan bir şeyler öğrenme mütevaziliğini göstermediklerini düşünüyorlardı. Diğer yerel örgütler, USTK'ların faaliyet ve yaklaşımlarının yabancı düşmanlığını ve ayrımcılığını artırarak mültecileri olumsuz etkilediğini açıkladı. Aslında, görüştüğümüz üç yerel aktör, USTK'ların sürece katılımının mültecilere zarar verdiğini veya savunuculuk faaliyetlerinde kırılğan ev sahibi topluluk gruplarını dikkate almamanın bir sonucu olarak mültecilerin haklarını korumaya yönelik ulusal aktörlerin savunuculuk çabalarını olumsuz etkilediğini, sonucunda ise mülteciler hakkındaki olumsuz kamuoyu algılarını artırdığını ve bunu yaparken 'zarar vermeme' ilkesinden uzaklaştıklarını özellikle belirtti. Örgütlerden biri bu görüşü şöyle özetledi:

Lobicilik yapmasalar çok daha iyi... Ulusal savunuculuk faaliyetine dahil olduklarında karşılıklı konuşmayı tek taraflı konuşmaya dönüştürme eğilimindedir. USTK'lar Türkiye'de savunuculuk yaptıklarında, hem mültecilerin haklara erişimlerine hem de kendilerine ve ulusal örgütlerin konumlarına zarar veriyorlar. USTK'larla iş yaparken kendimizi savunmamız gereken bir konumda oluyoruz.

4 Koruma savunuculuğunu kısıtlayan nedir ve bunun sonuçları nelerdir?

4.1 Jeopolitik kısıtlamalar

Bu çalışma, Küresel Kuzey'deki devletlerin giderek daha kısıtlayıcı hal alan mülteci politikalarının ve çok sayıda mülteciye ev sahipliği yapan ülkelere uluslararası sorumluluk paylaşımının ve desteğin azalmasının, Türkiye'deki uluslararası insani yardım kuruluşlarının koruma savunuculuğu faaliyetlerini etkilediğini göstermiştir. 2011 ve 2021 arasında, dünya genelinde (tüm milletlerden) toplam dört milyon mültecinin sadece 88.449'u Türkiye'den başka ülkelere yerleştirildi.²⁶ Bölgedeki yerinden edilmenin boyutuna kıyasla verilen taahhütler tamamen yetersiz kalmıştır; örneğin, Birleşik Krallık 2020 yılına kadar bölgedeki kamplardan sadece 20.000 Suriyeli mülteciyi yeniden yerleştirme sözü verdi. AB'nin Suriye'deki çatışmaların ardından mültecilere yönelik kendisine düşen sorumluluğu kabul etmemesi, bu kadar az sayıdaki yeniden yerleştirme sorununu daha da derinleştirdi.

Bazı uluslararası aktörler, Türkiyeli yetkililerin birçok bağışçı devletin politikaları arasında ayırım yapabildiğini belirtse de, görüştüğümüz kişilerin çoğu, jeopolitik gerçekliğin (hem AB –Türkiye mutabakatı hem de Küresel Kuzey'deki devletlerin Suriyeli mültecilere ev sahipliği yapma sorumluluğunu yeterince paylaşamaması) Türkiye'deki mültecilerin daha iyi korunması adına sergilenen savunma yeteneklerini baltaladığını düşünüyordu. Küresel Kuzey'deki diğer zengin devletlere kıyasla Türkiye'nin ev sahipliği yaptığı Suriyeli mültecilerin sayılarındaki fark göz önüne alındığında, bu örgütler kendilerinin zor durumda olduğunu düşünüyorlardı. Sonuç olarak, Türkiye'deki hükümet politika yapıcılarına karşı savunuculuk yapma konusundaki ahlaki yetkililerinin baltalandığını hissettiler.

Küresel Kuzey ve AB–Türkiye anlaşmasındaki devletlerin sorumluluk paylaşımındaki azalmanın, kimi hedef seçtikleri ve hangi savunuculuk önceliklerinin takip edildiği dahil, uluslararası aktörlerin savunuculuk konusundaki yaklaşımlarını etkilediği görüldü. Bazı USTK'lar, geçmişte kullandıkları savunuculuk stratejilerinin artık etkili ve uygulanabilir olmadığına dikkat çekti. Örneğin, önceden ev sahibi ülkedeki mültecilerin durumu hakkında bağış yapan hükümetlere yönelik savunuculuk ya da lobi yapmak ve durumu iyileştirmek için ev sahibi ülkelere ikili ilişkiler üzerinden baskı yapmak için hükümete güvenmek, geleneksel bağışçı devletlerin sorumluluk paylaşımı karşısındaki zayıf konumu göz önüne alındığında, bazıları tarafından artık geçerli bir taktik olarak görülmedi. Eski bir USTK personeli tarafından açıklandığı gibi:

[E]lbette iki önemli mesele var – darbe girişiminden sonra – USTK'lar kendi risk değerlendirmelerini yaptı – ardından uluslararası örgütlere daha fazla hoşgörü ve uzlaşma sağlayan AB– Türkiye mutabakatı geldi – örneğin, eğer bir savunucusanız, AB– Türkiye mutabakatı sonrası Türkiye'yi etkileyecek bir mekanizma olarak AB'nin kullanılması hala doğru mu? Türkiye'de savunuculuk yapmanın kurallarını değiştirdi.

USTK temsilcileri, Suriyeli mültecileri desteklemek için Türkiye'den daha az çaba gösteren devletlerden artık Türkiye'deki mültecilerin korunmasını iyileştirmek adına Türkiye'ye diplomatik baskı yapmasının istenemeyeceği konusunda hemfikirdi. Uluslararası bir yetkilinin açıkladığı gibi, bu durum çifte standart yaratacaktır:

Batılı hükümetler savunuculuk konusunda... ellerinin bağlı olduğunu düşünüyorlar – [çünkü] Avrupa için daha fazla mülteciyi kabul etmek siyasi olarak tahammül edilemez ... ama [daha fazla mülteciyi kabul etmeyi reddederek] egemenliklerini kullanıyorlar. Türkiye'nin de kendi egemenliğini kullanma hakkı var. Dolayısıyla burada, egemenliklerini kullanan Türkiye hükümetiyle nasıl konuştuğumuzla Batılı bir hükümeti egemenliğini kullanırsa nasıl konuşacağımız arasında bir dengesizlik mevcut.

Fakat, şaşırtıcı bir şekilde, bu durum USTK'ların sorumluluğu adil bir şekilde paylaşmak için yüksek gelirli ülkelerle savunuculuk çabalarını yoğunlaştırması anlamına gelmiyordu. Bunun yerine, görüşülen bazı uluslararası aktörler, koruma savunuculuğunda yeniden yerleştirmeye odaklanmaktan uzaklaşmıştı düşünüyordu; çünkü yeniden yerleşim yerlerinin ve sorumluluk paylaşımının arttığına dair birkaç işaretle birlikte, başarı elde etme ihtimalinin düşük olması nedeniyle anlamsız ya da en iyi ihtimalle zaman ve kaynak israfı olarak kabul edildi. Bu, temsilciler tarafından AB- Türkiye mutabakatıyla bağlantılı olarak görüldü.

Yeniden yerleştirme konusundaki savunuculuğun azalması, bazı uluslararası aktörler tarafından Türkiye hükümetini "daha güçlü taleplerde bulunma" konusunda daha da cesaretlendirici olarak değerlendirildi. Bu durum, belki de Suriyeli mültecilerin AB-Türkiye müzakerelerinde nasıl siyasi bir pazarlık kozu olarak kullanıldığını yansıtıyor. Bu süreç aynı zamanda Türkiye'nin iç siyasi amaçlarla AB'ye baskı yapmasının önünü açacak şekilde AB'nin 'normatif gücünü' de kırmıştır. Yine de bazı temsilciler, başarı olasılığı ne olursa olsun, uluslararası insani yardım aktörlerinin, yeniden yerleşim fırsatlarını artırmaları için küresel devletlere savunuculuk yapma konusunda kesintisiz bir ahlaki yükümlülüğe sahip olduklarını düşünüyordu. Bazı USTK'lar, Avrupa'daki genel merkezde bulunan meslektaşlarının yeniden yerleşim konusunda AB'nin tutumunu eş zamanlı olarak etkilemeye çalıştıklarını belirtti, fakat bunun Türkiye'de ülke düzeyindeki savunuculuğa ne ölçüde uygun olduğu belirsizdir.

USTK'lar üzerindeki etkisinin aksine, ulusal ve yerel örgütler, daha kapsamlı jeopolitik şartları kabul etmelerine rağmen, AB-Türkiye mutabakatının kendi savunuculuklarını etkilediğini düşünmediler. Fakat bu anlaşma, onların mülteci çalışmalarını etkiledi. Görüşülen bir temsilci, FRIT kapsamında sağlanan fonlar çerçevesinde 'mültecilerin artık Türkiye'deki tüm hizmetlere erişebildiğini' ifade etse de anlaşmadan bahsedenlerin çoğu, anlaşmanın olumsuz sonuçlarına vurgu yaptı. Bazılarına göre bu durum, anlaşma yoluyla fon alan ulusal STK'ların hükümetle savunuculuk yapma imkanlarını kısıtlayarak gerginliğe yol açtı. Bazıları bu anlaşmayı savunuculuklarının bir hedefi olarak tanımlarken, bazıları ise 2015 yılında anlaşmanın kabulüne karşı çıkmıştı. Diğerleri, mültecilerin Türkiye dışına çıkma imkanlarını sınırlamak dahil anlaşmanın devam eden olumsuz sonuçlarını vurguladı.

Türkiye Hükümetinin anlaşmanın uygulanmasıyla ilgili isteksizliği, onu belirli zamanlarda mültecilerin AB'ye doğru hareketine izin vermek için Avrupa sınırlarını açmayla tehdit etmeye veya fiilen sınırları

açmaya sevk etti. 2020 başlarındaki örnekte, Türkiye'nin Yunanistan sınırını açması, mülteci ve sığınmacıların Edirne'ye doğru göç dalgasına neden oldu. Görüşülen bazı örgütler, sınır politikalarındaki değişikliklerin sonuçlarıyla ilgili savunuculuk yaptıklarını belirtti.

4.2 İç politikalar, sosyal ve ekonomik baskılar ve bunların kamuoyuna etkisi

Mülteci sayısının çokluğu, (yüksek işsizlik oranları dahil) artan ekonomik zorluklar ve mülteci sorununun kampanya malzemesi yapıldığı yerel ve ulusal seçimlerin daha sık olması, Türkiye'deki mülteci krizinin daha da siyasallaşmasına yol açtı. Özden ve Ramadan (2019)'ın dediği gibi:

mülteci hakları, ülkedeki Suriyelilerin günlük yaşam gerçekleri üzerinde önemli bir etkisi olan ve sivil toplumun mülteci krizine karşı duruşunu güçlü bir şekilde etkileyen Türkiye'deki hakim kamuoyu tartışmalarında baştan beri büyük ölçüde eksik kaldı. Ayrıca bu, Türkiye'de Suriyelilere karşı artan ırkçılığın sebeplerinden biridir.

Söz konusu yerel siyasi ve ekonomik eğilimler ve mültecilerle ilgili kamusal açıklamalar üzerindeki etki, sivil toplum için kargaşa yarattı ve savunuculuk alanını her seviyede kısıtladı. Bu da mültecilerle ilgili faaliyet yürütenler dahil hak temelli tüm örgütleri fazlasıyla etkiledi ve özgürce hareket etme yeteneklerini daha da sınırladı (Özden ve Ramazan, 2019). Mülteci krizinin bu şekilde siyasallaştırılması, medyanın konuyu ele alışını da etkiledi; mültecilerin dahil olduğu olaylar nefret söylemini artıracak ve mevcut kalıp düşünceleri ve ayrımcılığı şiddetlendirecek şekilde rapor edildi (Suriyeli mültecilere yönelik Türkiyeli kamuoyu algısı hakkında daha fazla bilgi için bkz. 'Suriyeliler Barometresi', Erdoğan, 2020b). Yerel örgütler, bu olayın mültecilerin korunmasını artırmaya yönelik kamu savunuculuğu faaliyetinin gerçekleştirilmesini nasıl zorlaştırdığını anlattı. Bir MLÖ temsilcisinin belirttiği gibi 'Suriyeli mültecileri negatif anlatan her haber ögesi bu çalışmalarını doğrudan etkiliyor'.

Hem uluslararası hem de yerel insani yardım aktörleri, ev sahibi nüfusun 'ev sahipliği yapmaktan yorgun' düştüğü sıkıntılı bir ortamda savunuculuk faaliyetinin zorluklarından bahsetti. Görüştüğümüz yerel örgütlerin yarısı, mülteci krizindeki artan siyasallaşmanın savunuculuk gündemlerini etkilediğini ve onları savunuculuk önceliklerini değiştirmeye zorladığını söyledi. Örneğin, birçok örgüt, mülteciler hakkındaki olumsuz kamuoyu algılarına ve daha kapsamlı bir düzeyde sosyal uyumun azalmasına yanıt olarak, savunuculuklarında mülteci ve ev sahibi topluluklar arasındaki sosyal uyumu artırmaya ağırlık verdiklerini belirtti.

2016'daki darbe girişiminin ardından, Türkiye hükümeti genel olarak Türkiye sivil toplumu üzerindeki düzenlemeleri ve kısıtlamaları artırdı (Sivil Toplumun Gelişimi için Elverişli Ortam İzleme Matrisi, 2017). Önceleri düzenlemelerin daha esnek olduğu bir ortamda faaliyet gösteren STK'lar, Türkiye vatandaşı olmayan tüm çalışanlara çalışma izni zorunluluğu uygulanmasında olduğu gibi takip ve bürokratik gerekliliklerde bir artışla karşılaştı (Özden ve Ramadan, 2019: 6). Bu, bazı yerel STK'ların günlük operasyonlarını önemli ölçüde zorlaştırarak bazılarının savunuculuk çalışmalarında daha düşük bir profil benimsemesine ve birçoğunun da hükümet aktörleriyle yakın çalışmaya öncelik veren "daha sessiz" savunuculuk yaklaşımları benimsemesine yol açtı.

Görüşülen temsilciler, savunuculuk faaliyetlerini etkileyen diğer yerel siyasi gelişmeleri anlattılar. Bunlardan birincisi, parlamenter sistemden başkanlık sistemine geçiş dahil son on yılda hükümet sisteminde yapılan değişikliklerdir. Bu, önceki bölümde incelendiği gibi, yaklaşımları ve hangi kurumları hedefledikleri dahil ulusal aktörlerin savunuculuklarında çeşitli değişikliklere yol açtı. Görüşülen bazı temsilciler, meclisin azalan rolü ve bürokratik aktörlerin gündem belirleyici rolünün artması nedeniyle zorunlu göçle ilgili mevzuatın savunuculuk yoluyla etkilenmesinin daha da zorlaştığını; bazıları ise daha merkezi bir hükümet sistemine geçişin sivil toplumun mülteci korumasına katılma alanını daralttığını açıkça belirtti. Buna karşılık, ulusal aktörler bazı stratejiler uygulamış ve:

- hem belediyeler hem de özel sektörle ilişkilerini artırarak savunuculuk hedeflerini çeşitlendirmişler
- öncelikle belediyelerle yapılan savunuculuktan, merkezi hükümet bakanlıklarıyla yaptıkları savunuculuğa geçiş yapmışlar, ki bazıları özellikle bu amaçla Ankara'da yeni ofisler açmış
- halkın geneline hitap etmek için savunuculuk faaliyetlerini değiştirerek sosyal uyum faaliyetlerine ağırlık vermişlerdir.

Şaşırtıcı bir şekilde, görüşülen uluslararası örgütler bu yerel ekonomik, sosyal ve politik gelişmelerden pek bahsetmedi. Bu durum, uluslararası insani yardım ekosistemindeki uluslararası ve yerel örgütler arası mevcut ortaklığın yapısını yansıtmaktadır. Görüşmeler, yerel örgütlerin savunuculuk önceliklerini ve yaklaşımlarını şekillendiren ve etkileyen güncel gerçeklerin, uluslararası örgütlerin savunuculuk yaklaşımlarını ve önceliklerini temelden etkilemeyebildiğini göstermiştir. Ortak savunuculuk gündemi oluşturma konusunda yerel ve uluslararası örgütler arasında, yaşadıkları çeşitli harici kısıtlamaları açıklayan ciddi bir iletişim ve koordinasyon eksikliği var gibi görünüyor. Bu tür bir iletişim eksikliği, uluslararası insani yardım aktörlerinin insani yardımın yerelleşmesine bağlılığına ve koruma savunuculuğuna katılırken yerel aktörleri denk olarak kabul etmesine daha fazla ihtiyaç olduğunu gösteriyor.

5 Sonuç ve öneriler

Yerel koruma müdahalesine ilişkin kanıtlar mevcut olsa da (Metcalf-Hough, 2019), bu rapor literatürde çok daha az ele alınan bir konuya, yani yardımların yerelleşmesi gündemi ve koruma savunuculuğu arasındaki ilişkiye dikkat çekmektedir. Rapor, Türkiye'deki gibi bir ortamda koruma savunuculuğu konusundaki sorunlardan bağımsız düşünülemez çok sayıda temel soruna değinmektedir. Örneğin mültecilerin yerinden edilmesinin kamp dışında geçen ve uzun süren doğası, uluslararası insani yardım aktörleri mülteci hakları konusunda nasıl savunuculuk yaptıklarını en başından tekrar düşünmeye zorluyor. Türkiye'nin jeopolitik konumu, güçlü devlet yapısı ve stratejik operasyonel kabiliyetlerine ek olarak güçlü sivil toplumu da önemli faktörlerdir. Bu operasyonel gerçekler, mülteci hakları konusunda uluslararası insani yardım aktörlerinin hangi rolü üstlenmesi gerektiğine dair önemli soruları ortaya çıkarıyor. Bu araştırmada, söz konusu sorulardan bazılarının yanıt aranmıştır. Ortaya çıkan sorunların pek çoğu yeni olmasa da yardımın yerelleşmesi gündeminin uygulanmasındaki eksiklikleri yansıtmaktadır. Bu bölüm, rapordaki bulguların mülteci bağlamında koruma savunuculuğu için ne anlama geldiğini ortaya koymaktadır.

5.1 Yerel olarak yürütülen savunuculuk stratejisinde yerel liderlik

Mülteci haklarına ilişkin savunuculuk ve/veya koruma savunuculuğunun etkili, tutarlı olması ve karşılıklı birbirini güçlendirmesi için ortak bir strateji gerekir. Ev sahibi devlet yapılarının yanı sıra mülteci krizi bağlamı ve kültürü, tüm aktörlerin savunuculuk yaklaşımını, hedeflerini ve önceliklerini etkilemektedir. Yerel/ulusal aktörlerin kazandırdığı ince anlayış, mülteciler ve ev sahiplerinin ihtiyaçlarını karşılamak için yapılan koruma savunuculuğu için gündem belirlemede, bu aktörlerin açık ara daha iyi bir konumda olduklarını gösterir. Bu nedenle, liderlik yerel olmalı ve uluslararası insani yardım aktörleriyle işbirliği, her iki aktör grubunun birbirini tamamlayan yeteneklerinin ve katma değerinin kapsamlı, karşılıklı anlayışına dayalı olarak, ihtiyaç duyulduğunda ve gerektiğinde gerçekleşmelidir. Uluslararası aktörler 'tavsiye veren, destekleyici veya ikincil bir rol üstlenmeye hazır edilmelidir (Büyük Pazarlık Yerelleştirme İş Akışı, 2020).

Bulgularımız insani yardım sektörünün yerel odaklı savunuculuk stratejisinden veya uluslararası toplumun nereye değer katabileceği konusunda ortak bir fikirden yoksun olduğunu göstermektedir. Yerel ve küresel düzeylerde bu gibi bir strateji oluşturmak için uluslararası aktörler ortak geliştirme süreçlerinde yerel aktörlerle yakın işbirliği yapmalı ve buldukları bağlamlarda en iyi savunuculuk faaliyetini yürütmek için yerel aktörler tarafından yönlendirilmelidirler. Bu gerçekleşmezse, uluslararası aktörlerin zararı dokunabilir.

Uluslararası aktörler, faaliyetlerine rehberlik eden temel varsayımları unutmada konusunda ve yerel/ulusal aktörlerden farklı ve çoklu gerçeklikleri, bilgi sistemlerini, uzmanlıkları ve deneyimleri öğrenmede istekli olduklarını göstermelidir. Mültecilere yönelik daha iyi bir sonuç için yerel ve uluslararası deneyimin buluşmasının karşılıklı olarak kullanıldığı bir durumda uluslararası aktörlerin savunuculuk öncelikleri, yaklaşımları ve hedefleri konusunda yönlendirilmeye ve karar verme sürecini ortak yürütmeye hazır olmalıdır. Bunun gerçekleşmesi için, uluslararası insani sistemin kavramlarının ve dilinin nasıl inşa edildiği ve nasıl toplumsallaştırıldığı konusu yeniden gözden geçirilmelidir. Raporda belirtildiği üzere, '**koruma**'

dili ve koruma savunuculuğu uluslararası sektör tarafından ‘sahiplenilmekte’ ve bazı durumlarda dışlayıcı olarak kabul edilmektedir. Sistemin bireysel bağlamların yaygın kavramlarını ve dilini anlama ve bunlara uyum sağlama yeteneği (ya da eksikliği) de ayrıntılı araştırılmalıdır. BM temsilcileri ve USTK’lar tarafından kullanılan dil, eğer ortaklık içinde çalışacaklarsa, yerel aktörlere de hitap etmeli ve her ortama uyarlanmalıdır. Wanjiku Kihato ve Landau’nun belirttiği gibi ‘haklar, kapsayıcılık, adalet, verimlilik, yükümlülükler dili, hükümetler ve politika yapıcılarının paylaştığı farklı geleneklere, önceliklere ve teşviklere bağlı olarak, ortamlara göre farklı sonuçlar doğuracaktır’ (Wanjiku Kihato ve Landau, 2017: 415). Dedikleri gibi, ‘dil yerel olarak yankılanmalıdır’.

5.2 Anlamlı ve eşit temelde savunuculuk ortaklığı

Bu araştırma **yerel ve uluslararası aktörler arasında, yerel ve ulusal aktörlerin simgesel veya çıkarımcı olmayan savunuculuk ortaklıklarına dair çok az kanıt ortaya koymuştur.** Yerel örgütlerin uluslararası fonlara doğrudan erişimini engelleyen bir ekosistem, bu güç dengesizliğini daha da artırıyor. Bu nedenle, donörler, yerel aktörleri doğrudan finanse etmek amacıyla 2015 Değişim Sözleşmesi, 2016 İnsani Yardım Gündemi, 2016 Büyük Pazarlık ve 2018 Küresel Mülteci Mutabakatındaki taahhütleri ve sürdürülebilir kalkınma için küresel ortaklığı yeniden canlandırmak amacıyla hazırlanan Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi 17’deki taahhütleri yerine getirmek dahil, yardımı yerelleştirecek somut ve etkili adımlar atmalıdır.

Donörler, iş birliğine dayalı savunuculuk taahhüdü olduğunu gösteren faaliyetlere ve aktörlere finansman önceliği vermeli ve sadece kapasite güçlendirme girişimlerine fon sağlamayı durdurmalıdır. Halen savunuculuk faaliyetini sürdüren ulusal veya yerel ağlar da bu destek kapsamında olmalıdır. Ayrıca, yardımın yerelleştirilmesini sadece bir finansman taahhüdü olarak kavramsallaştırmaktan uzaklaşmak gerekmektedir. Bunun yerine yerel aktörlerin deneyimlerini ve bilgi birikimlerini tanıyan bir çerçeve olarak düşünülmelidir. Aynı şekilde, uluslararası aktörler, yerel aktörlerin mülteci haklarına erişim konusundaki savunuculuk deneyimlerini ve bilgilerini takdir etmeli ve kendi savunuculuk önceliklerini dayatmak yerine bu yaklaşımları tamamlamak için birlikte çaba göstermelidir. Daha fazla yerel ve ulusal örgütün kriterleri karşılamasını kolaylaştırılabilir Avrupa Komisyonu’nun kendi Çerçeve Ortaklık Anlaşması da bu kapsamdadır.

MLÖ’ler dahil yerel örgütlerle mütekabiliyet, karşılıklı hesap verebilirlik, güven ve saygıya dayalı eşit ortaklıklara yatırım yapmaya öncelik verilmelidir. Yerel aktörleri ve onların deneyimlerini dışlayan çıkarımcı ve işlemsel ilişkilerin ötesine geçmek için bu çok önemlidir.

5.3 Savunuculuk için uzun vadeli sürdürülebilir yaklaşımlar

Türkiye gibi bir ortamda, mültecilerin ve ev sahibi toplulukların haklarına yönelik savunuculuk, uzun vadeli ve tüm toplumu kapsayıcı olmalıdır. Bu durum, geleneksel insani yardımların kısa vadeli olmasından uzaklaşarak, yönetim yapıları ve sivil toplumla sürdürülebilir ilişkiler kurmaya yönelik uzun vadeli yatırımlara geçiş yapmayı gerektirir. Mültecilerin ve ev sahibi toplulukların ihtiyaçlarını bütünsel olarak ele almak ve haklar gündemini tüm müdahalelerin merkezine koymak için bu çok önemlidir.

Ev sahibi toplulukların nasıl fayda sağladığına ilişkin kanıtlar oluşturularak ve kapsayıcı bir yaklaşım benimseyerek, savunuculuğun daha az siyasallaştırılması ve herkes açısından daha fazla sonuç odaklı olması sağlanabilir. Wanjiku Kihato ve Landau'nun (2017) belirttiği gibi, insani yardım örgütleri siyasi hataları önlemek ve yerinden edilmiş kişiler için savunuculuk faaliyetini etkin bir şekilde sürdürmek amacıyla 'haklara götüren alternatif yollar' bulmalıdır.

Uluslararası sistemin Türkiye ve başka ülkelerdeki yerel düzeydeki yüksek kapasite seviyelerini kabul etmesi ve eğitim, sağlık gibi devlet sistemleri ve hizmetlerinde mültecileri kapsayan yasal ve politik bir çerçevenin olduğu ortamlarla nasıl bir ilişki kuracağını tasarlamaya yatırım yapması gerekir. Üzerine daha fazla düşünmeye ihtiyaç olsa da, başlangıçta yerel kapasite yerine yerel dayanışmayı inşa etme fırsatları aranmalıdır. Bu durum, yerel aktörlerin de belirttiği gibi, acil insani ihtiyaçların ötesine geçen ilgi alanlarına hitap etmeyi ve yerel odaklı savunuculuk önceliklerini karşılamak için yerel sivil toplum tarafından öncelik verilen konulara odaklanmayı gerektirir (Wanjiku Kihato ve Landau, 2017: 419). Bu yaklaşım 'yabancı, tehdit edici veya hoş karşılanmayan söylemleri ortaya koymadan veya onlara referansda bulunmadan yerel siyasi girişimlere hitap etmeye yardımcı olabilir' (Wanjiku Kihato ve Landau, 2017).

Mültecilere ilişkin Küresel Mutabakatta belirtildiği gibi, bütüncül toplum yaklaşımı kalkınma alanında çalışanlar, özel sektör, şehirler ve yerel yönetimler dahil geleneksel olmayan koruma aktörleriyle ortak çalışmayı gerektirir. İnsani yardım ve kalkınma aktörleri arasındaki ortaklıklar, daha etkili ve stratejik bir savunuculuk yaklaşımının merkezinde yer alır ve uluslararası kalkınma aktörlerinin koruma konularında daha 'kararlı ve bilgil' olmalarını ve bunları programlarına daha fazla entegre etmelerini gerektirir (Lilly, 2020). Uluslararası insani yardım sektörü hem insani yardım ve kalkınma alanlarında hem de küme sistemi genelinde daha az yalıtılmış hale gelmelidir. Araştırmamız, yerel aktörlerin, sosyal uyum ve sosyal koruma gibi sorunları ele alarak mültecilerin haklarına erişimini artırmak için bağlantı noktasında akıcı bir şekilde çalıştığını ve bu aktörlerin savunuculuk konusunda yalıtılmış bir yaklaşım benimseme olasılığının daha düşük olduğunu gösterdi. Yerel ve uluslararası aktörler arasındaki işbirliğini geliştirmek ve yerel aktörler liderliğinde bir yerinden edilme müdahalesi oluşturmak için sektörler arası çalışmak ve tüm aktörlerin ilgili uzmanlığını kullanmak gerekir. Medya ve ev sahibi topluluklar gibi savunuculuk hedefleri ve belediye başkanları, diğer belediye yöneticileri dahil yerel yetkililer de önemlidir. Kamp temelli ve kırsal bağlamlardan uzaklaşma, belediye yetkilileri ve şehirlerde yaşayanlarla 'açık bir şekilde ilişki kurmayı,' bu da hem yaklaşımı hem de dili değiştirmeyi, ve 'halihazırdaki insani yardım pratiğini şekillendiren birbiriyle çakışan normların üstesinden gelmenin bir yolunu bulmayı' (Wanjiku Kihato ve Landau, 2017) gerektirir. (Wanjiku Kihato ve Landau, 2017). Araştırmamız, mültecileri ve ev sahibi toplulukları yerel yetkililerle bir araya getirme konusunda, yerel/ulusal aktörlerin gelişmiş uzmanlığa sahip olduğunu ve uluslararası aktörlerin bunu fark edip ders çıkarması gerektiğini göstermektedir.

Belirli bir yerinden edilme ortamında koruma savunuculuğunun nasıl uygulanacağı, sadece geniş ve çeşitli bir paydaş grubuyla yerel tartışmalar yürüterek değil, yerel olarak yönetilen ve mültecilerle ev sahibi toplulukların öncelik ve ihtiyaçları üzerine kurulan savunuculuk ortaklıklarına anlamlı yatırımlar yaparak tanımlanmalıdır. Bunun için savunuculuk girişimlerinin tasarımına, uygulanmasına ve izlenmesine bu toplulukların aktif katılımı gerekir.

Yukarıdakileri başarmak için gücün yer değiştirmesi gerekir. Uluslararası aktörler, ortaklık düzeyi dahil insani sistemdeki görünen ve görünmeyen güç dinamiklerini daha iyi tanımalı ve yapıcı bir şekilde bunlarla mücadele etmelidir. Bu, uluslararası aktörlerin güçlerini yerel aktörlere yer açmak için kullanmasıyla mümkündür. İnsani yardım koordinasyon yapıları, gücün yer değiştirmesi ve yerel ve uluslararası aktörler arasında daha stratejik ve eşit temelde ortaklıkları destekleme yolu olarak da kullanılabilir. Tüm aktörler mültecilere ve onlara ev sahipliği yapan topluluklara karşı daha fazla hesap verebilir hale gelmelidir. Mülteci hakları savunuculuğu için, yerinden edilme krizi sırasında bireysel koruma sorunlarına veya ihlallere yönelik bir dizi geçici tepki yerine, ortamla ilgili ve tüm müdahaleyi kapsayan stratejik bir çerçeveye acil ihtiyaç vardır. Ülke düzeyindeki böyle bir strateji, ortaya çıkan sayısız koruma sorunuyla yüzleşmeye en uygun savunuculuk yaklaşımları konusunda ortak bir duruş sağlayacaktır. Bunun için küresel düzeyde, uluslararası sistemin mültecilerin haklarını etkileyen, korumayla ilgili olanlar dahil, tüm meselelere cevap verecek şekilde gelecekte nasıl ilerleneceğini ulusal ve uluslararası aktörlerin birlikte araştırıp bulabilecekleri platformlar oluşturmaya ve birlikte üretmeye ihtiyacı olduğu kabul edilmelidir.

Bu araştırma, uluslararası insani yardım sisteminin karşılıklı öğrenmeye daha açık olması ve yerel ve ulusal kurum ve aktörlerin bilgi sistemleri, deneyimleri ve uzmanlıklarının daha kolay ve sistematik olarak tanınması ve çalışmaların üzerine inşa edilmesi gerektiğini açıkça vurgulamıştır. Uluslararası aktörler yerinden edilenlerin haklarının savunulması alanında yerelleşme taahhütlerini gerçekten ve başarılı bir şekilde yerine getirecekse, kavramları farklı bağlamlara göre yeniden tanımlamaya ve kaynakların ve gücün kontrolünü bırakmaya daha istekli olmalıdır.

Bibliyografi

- AIDA – İltica Bilgi Veritabanı** (2020) ‘Yeniden Yerleşim: Türkiye’ (<https://asylumineurope.org/reports/country/turkey/content-international-protection/movement-and-mobility/resettlement/>).
- Akyuz, B., Aksoy, D., Madra, A. ve Polat, E.** (2018) *Türkiye’de Suriyeli çocukların ulusal eğitim sistemine entegrasyonuna ilişkin ulusal politikanın gelişimi*. UNESCO (<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000266069>).
- Avrupa Komisyonu** (2016) ‘Komisyon’dan Avrupa Parlamentosuna, Avrupa Konseyine ve Konseye bildirim. AB–Türkiye mutabakatının uygulanmasında kaydedilen ilerlemeye ilişkin İlk Rapor’ (https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/default/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/proposal-implementation-package/docs/20160420/report_implementation_eu-turkey_agreement_nr_01_en.pdf).
- Avrupa Komisyonu** (2020) ‘Zorla Yerinden Edilme: mülteciler, sığınmacılar ve ülke içinde yerinden edilmiş kişiler (IDP’ler)’ (https://ec.europa.eu/echo/what-we-do/humanitarian-aid/refugees-and-internally-displaced-persons_en).
- Avrupa Komisyonu** (2021) ‘Taahhüt edilen/karar verilen, sözleşmeli, para ödenmiş projelerin listesi’. Türkiye’deki Mülteciler için AB Tesisi (https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/default/files/facility_table.pdf).
- Aydin, U. ve Kirişçi, K.** (2013) ‘AB ile ya da AB’siz: Türkiye’de iltica ve rekabet politikalarının Avrupalılaştırılması’ *Güney Avrupa Toplum ve Siyaseti* 18(3).
- Barbelet, V.** (2018) *Mümkün olduğu kadar yerel, gerektiği kadar uluslararası: insani yardım faaliyetlerinde kapasite ve tamamlayıcılığın anlaşılması*. HPG ön raporu. Londra: ODI (<https://odi.org/en/publications/as-local-as-possible-as-international-as-necessary-understanding-capacity-and-complementarity-in-humanitarian-action/>).
- Barbelet, V.** (2019) *Daha yerel bir insani yardım eylemi için kapasiteyi ve tamamlayıcılığı yeniden düşünme*. HPG raporu. Londra: ODI (<https://odi.org/en/publications/rethinking-capacity-and-complementarity-for-a-more-local-humanitarian-action/>).
- Barbelet, V. ve Wake, C.** (2017) *Yerinden edilme durumunda geçim kaynakları: mülteci perspektiflerinden yardım kuruluşlarının müdahalesine*. HPG raporu. Londra: ODI (<https://odi.org/en/publications/livelihoods-in-displacement-from-refugee-perspectives-to-aid-agency-response/>).
- Betts, A., Ali, A., ve Memişoğlu, F.** (2017) *Yerel siyaset ve Suriyeli mülteci krizi: Türkiye, Lübnan ve Ürdün’deki müdahalelerin araştırılması*. Oxford Üniversitesi: Mülteci Araştırmaları Merkezi.
- Bölgesel Mülteci Dayanıklılık Planı** (2018) *Sonuç izleme raporu 3RP Türkiye Bölümü 2018–2019* (<https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/70022.pdf>).
- Büyük Pazarlık Yerelleştirme İş Akışı** (2020) ‘Yerelleştirmede ortaklık uygulamalarına ilişkin kılavuz notu’ (<https://gblocalisation.ifrc.org/wp-content/uploads/2020/05/Guidance-note-on-partnership-practices-May-2020.pdf>).

-
- Çorabatır, M.** (2016) *Türkiye’de mülteci korumasına yönelik gelişen müdahale: pratik ve siyasi ihtiyaçların değerlendirilmesi*. Washington DC. Göç Politikası Enstitüsü (www.migrationpolicy.org/sites/default/files/publications/TCM-Dev-Corabatir-FINALWEB.pdf).
- Cosgrave, J., Crawford, N. ve Mosel, I.** (2016) ‘Mülteciler ve yerinden edilme hakkında bilinmesi gereken 10 şey’. Londra: ODI (<https://cdn.odi.org/media/documents/11168.pdf>).
- Danimarka Mülteci Konseyi** (2020) *Sorumluluk paylaşımının kısıtlanması: COVID-19’un Mültecilere İlişkin Küresel Mutabakat üzerindeki etkisinin araştırılması* (https://drc.ngo/media/ztjmd3cr/exploring-the-impact-of-covid-19-on-the-global-compact-on-refugees_05102020.pdf).
- Dunmore, C.** (2018) ‘Grandi, Türkiye’nin mülteci barındırma çabalarına daha fazla yardım çağrısında bulundu’. UNHCR, 15 Şubat (www.unhcr.org/uk/news/latest/2018/2/5a85a5534/grandi-urges-aid-turkeys-refugee-hosting-effort.html).
- Dünya Bankası** (2015) *Türkiye’nin Suriyeli mülteci krizine tepkisi ve önümüzdeki yol*. Washington DC (<https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/23548/Turkeyosorespoosooan%20dotheoroadoahead.pdf?sequence=1>).
- Els, C., Mansour, K. ve Carstensen, N.** (2016) *Suriye’deki ulusal ve yerel insani yardım aktörlerine finansman: taşeronluk ve ortaklıklar arasında*. Yerelden Küresel Korumaya (www.local2global.info/wp-content/uploads/L2GP_funding_Syria_May_2016.pdf).
- Erdoğan, M.M.** (2017) ‘Soyutlanma’dan ‘uyuma’ şehir mültecileri. Suriyeli mülteciler ve belediyelerin süreç yönetimi: İstanbul örneği (<https://marmara.gov.tr/UserFiles/Attachments/2017/04/14/69d13b46-9e36-4d95-9940-5b88bea867dc.pdf>).
- Erdoğan, M.M.** (2020a) ‘Toplumdan koruma ve “toplumsal kabul”. Türkiye’de Suriyeli mültecilere siyasi parti temelli yaklaşımlar’ *Uluslararası İlişkiler* 17(68): 73–92.
- Erdoğan, M.M.** (2020b) *Suriyeliler barometresi 2019: Türkiye’deki Suriyelilerle sosyal uyumun sağlanması için bir çerçeve*. UNHCR (www.unhcr.org/tr/wp-content/uploads/sites/14/2020/09/SB2019-SUMMARY-04092020.pdf).
- Erdoğan, E. ve Semerci, P.** (2018) ‘Türkiye’deki Suriyelilere Yönelik Tutumlar 2017. Suriyeli mültecilere yönelik Türkiyeli algıları üzerine tartışma’. İstanbul Bilgi Üniversitesi, Göç Araştırma Merkezi (https://goc.bilgi.edu.tr/media/uploads/2018/03/15/turkish-perceptions-of-syrian-refugees-20180315_YogYZol.pdf).
- EU FRIT** (2021) ‘Türkiye’deki Mülteciler için AB Tesisi: taahhüt edilen/karar verilen, sözleşmeli, para ödenmiş projelerin listesi’ (https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/default/files/facility_table.pdf).
- Guay, J.** (2015) *Suriyeli mülteciler ile Lübnan ve Ürdün’deki şehirli ev sahibi topluluklar arasındaki sosyal uyum*. World Vision International (www.wvi.org/disaster-management/publication/social-cohesion-between-syrian-refugees-and-urban-host-communities).
- HRW – İnsan Hakları İzleme Örgütü** (2015) ‘Türkiye: Suriyeliler sınıra çekildi’. 23 Kasım (www.hrw.org/news/2015/11/23/turkey-syrians-pushed-back-border).
- HRW** (2016) ‘EU: Türkiye’nin toplu iade anlaşması, hakları tehdit ediyor’. 15 Mart (www.hrw.org/news/2016/03/15/eu-turkey-mass-return-deal-threatens-rights).
- HUGO – Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi** (2014) *Türkiye’deki Suriyeliler: sosyal kabul ve entegrasyon*. Rapor. Ankara: HUGO (www.hugo.hacettepe.edu.tr/HUGOREPORT-SyriansinTurkey.pdf).

-
- Hürriyet** (2020) 'İstanbul Valisi Açıkladı: 97 Bin 255 Suriyeli İstanbul'dan Ayrıldı' (İstanbul Valisi açıkladı: 97.225 Suriyeli İstanbul'dan Ayrıldı'. 4 Ocak (www.hurriyet.com.tr/gundem/istanbul-valisi-acikladi-97-bin-255-suriyeli-istanbuldan-ayrildi-41412205).
- İçduygu, A.** (2007) 'Türkiye'de düzensiz göç' *IOM Göç Araştırmaları Serisi* 12(12): 17–26.
- IFRC ve Türk Kızılayı** (2020) *COVID-19'un acil sosyal güvenlik ağı (ESSN) programından yararlanan mülteciler üzerindeki etkisi. Değerlendirme raporu* (<https://media.ifrc.org/ifrc/wp-content/uploads/2020/05/Impact-of-COVID-19-on-Refugee-Populations-Benefitting-from-ESSN-Programme.pdf>).
- IGAM, Oxfam, KEDV ve Hayata Destek** (2020) *Türkiye'de mülteci barındırma konusunda iyi uygulama örnekleri: anket raporu* (https://igamder.org/uploads/belgeler/Report_Good%20Practice%20Examples%20in%20Refugee%20Hosting_Final_20%2002%202020.pdf).
- İltica Erişimi** (2017) *Mülteci çalışma hakları raporu: Suriye krizi ve mültecilerin Yunanistan, Ürdün, Lübnan ve Türkiye'de yasal çalışmaya erişimi* (www.refworld.org/pdfid/5a5f476f4.pdf).
- Ineli-Ciger, M.** (2019) 'Avrupa Birliği ve AB İltica Mevzuatı Türkiye'de zorunlu göçmenlerin korunmasını nasıl etkiledi? Türkiyeli Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ve Mart 2016 tarihli AB-Türkiye Bildirisi ışığında bir inceleme, V. Stoyanova ve E. Karageorgiou (eds) *2015/2016 krizi sırasında ve sonrasında Avrupa'daki yeni sığınma ve geçiş ülkeleri*. Brill, pp. 115-140.
- IOM** (2020) 'Türkiye – üç aylık göç raporu (Nisan-Haziran 2020)'. Akış izleme (<https://migration.iom.int/reports/turkey---quarterly-migration-report-april-june-2020>).
- İzleme Sivil Toplum Gelişimi için Ortamın Sağlanması Matrisi** (2017) *Türkiye'de sivil toplum ortamı. Türkiye ülke raporu* (www.tusev.org.tr/usrfiles/files/Monitoring_Matrix_The_Civil_Society_Environment_in_Turkey_2017_Report.pdf).
- Kale, B. ve Erdoğan, M.** (2019) 'GCR'nin Türkiye'deki yerel yönetimler ve Suriyeli mülteciler üzerindeki etkisi' *Uluslararası Göç özel Sayı*, E. Ferris ve S. Martin (eds) 57(6).
- Karasapan, O.** (2019) 'Türkiye'nin Suriyeli mültecileri- hoş geldin unutuluyor'. Brookings Enstitüsü Blog Serisi (www.brookings.edu/blog/future-development/2019/11/25/turkeys-syrian-refugees-the-welcome-fades).
- Kirişçi, K.** (2003) *Türkiye: göçmenlikten ev sahipliğine dönüşüm* (www.migrationpolicy.org/article/turkey-transformation-emigration-immigration).
- Kirişçi, K.** (2012) 'Türkiye, göç ve AB: Türkiye'deki potansiyeller, zorluklar ve fırsatlar', S. Paçacı Elitok ve T. Straubhaar (eds) *Türkiye'nin yeni iltica yasası taslağı: ne anlamalıyız?* Hamburg Uluslararası Ekonomi Enstitüsü (HWWI), syf.65–83 (<http://hdl.handle.net/10419/61492http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/de/www.econstor.eu>).
- Kirişçi, K.** (2014) *Suriyeli mülteciler ve Türkiye'nin zorlukları: misafirperverliğin ötesine geçmek*. Brookings (www.brookings.edu/research/syrian-refugees-and-turkeys-challengesgoing-beyond-hospitality/).
- Kirişçi, K.** (2021) '2016 AB-Türkiye göç anlaşmasının tekrar ele alınması ve ötesi: Yunanistan için sadece "Avrupa'nın aspisi" olmanın ötesine geçme fırsatı". Yunan Avrupa ve Dış Politika Vakfı (ELIAMEP) (www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2021/04/Policy-paper-64-Kirisci.pdf).
- Küresel Kalkınma Merkezi** (2020) 'Kapsayıcı koordinasyon: alan temelli bir insani yardım koordinasyon modeli oluşturmak' (www.cgdev.org/publication/inclusive-coordination-building-area-based-humanitarian-coordination-model).

-
- Lilly, D.** (2020) *Koruma ve bağ: gerilimler ve fırsatlar*. Aę Kağıdı No. 82. İnsani Yardım Uygulama Ağı. Londra: ODI (<https://odihpn.org/wp-content/uploads/2020/04/NP-82-web-1.pdf>).
- Little, S., McLean, C. ve Sammon, E.** (2021) 'Covid-19 ve Acil Sosyal Güvenlik Ağı (ESSN) ve Şartlı Eğitim Nakit Transferi (ŞEY) programları' (www.calpnetwork.org/wp-content/uploads/ninja-forms/2/COVID-19-and-the-Emergency-Social-Safety-Net-ESSN-and-Conditional-Cash-Transfers-for-Education-CCTE-programmes_CALP.pdf).
- MacKreath, H. ve Gülfer Sağnıç, S.** (2017) *Türkiye'de sivil toplum ve Suriyeli mülteciler* (<https://hyd.org.tr/attachments/article/215/civil-society-and-syrian-refugees-in-turkey.pdf>).
- Memisoglu, F. ve Ilgit, A.** (2017) 'Türkiye'deki Suriyeli mülteciler: çok yönlü zorluklar, çeşitli oyuncular ve belirsiz politikalar' *Akdeniz Siyaseti* 22(3): 317-338.
- Metcalfe-Hough, V.** (2019) *Çatışmalarda koruma müdahalelerinin yerelleştirilmesi: zorluklar ve fırsatlar*. HPG raporu. Londra: ODI (<https://odi.org/en/publications/localising-protection-responses-in-conflicts-challenges-and-opportunities/>).
- Metcalfe-Hough, V.** (2020) 'İnsanlık için savunuculuk? Silahlı çatışmalardan etkilenen sivillerin daha iyi korunmasını sağlama'. HPG toplantı notu. Londra: ODI (<https://odi.org/en/publications/advocating-for-humanity-securing-better-protection-of-civilians-affected-by-armed-conflict/>).
- Muggah, R. ve Erthal Abdenur, A.** (2018) *Mülteciler ve şehir: yirmi birinci yüzyılın cephe hattı*. Dünya Mülteci Konseyi Araştırma Belgesi No. 2 (www.cigionline.org/sites/default/files/documents/WRC%20Research%20Paper%20no.2.pdf).
- Murray, D.** (2016) 'Yüksek Komiser, Türkiye'nin Suriyeli mültecilere sağladığı çalışma izinlerini memnuniyetle karşıladı'. UNHCR, 18 Ocak (www.unhcr.org/news/latest/2016/1/569ca19c6/high-commissioner-welcomes-turkish-work-permits-syrian-refugees.html).
- Nas, Ç.** (2019) 'AB'nin Suriye krizine yaklaşımı: Ortak olarak Türkiye? *Uluslararası İlişkiler* 16(62): 45-64.
- Oxfam** (2016) 'Basın açıklaması: dünyanın zenginlerinden fakir bir karşılama' (www.oxfam.org/en/pressroom/pressreleases/2016-07-18/six-richest-countries-host-less-9-refugees).
- Özden, S. ve Ramadan, O.** (2019) *Suriyeli kadınların Türkiye'de hayata bakış açısı: haklar, ilişkiler ve sivil toplum*. İstanbul: Badael Vakfı (https://docs.euromedwomen.foundation/files/ermwf-documents/8644_5.20.syrianwomen%E2%80%99sperspectivesonlifeinturkey.pdf).
- Slim, H. ve Bonwick, A.** (2005) *Koruma: insani yardım kuruluşları için ALNAP kılavuzu*. Londra: ALNAP (www.alnap.org/help-library/protection-an-alnap-guide-for-humanitarian-agencies).
- TC İçişleri Bakanlığı Sivil Toplum İlişkileri Genel Müdürlüğü** (2021) 'Dernek Sayıları' (www.siviltoplum.gov.tr/dernek-sayilari).
- Türkiye Cumhuriyeti Resmi Gazetesi** (2020) 'Yeni Koronavirüs (Covid-19) Salgınının Ekonomik ve Sosyal Hayata Etkilerinin Azaltılması Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun', 17 Nisan (www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/04/20200417-2.htm).
- Türkiye Cumhuriyeti Resmi Gazetesi** (2021) 'Atama kararları', 21 Nisan (www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/04/20210421M1-1.pdf).
- Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı** (2019) 'SIHHAT Projesi Kapsamında Düzenlenen Eğitim Programları Tamamlandı' (www.saglik.gov.tr/TR,58629/sihhat-projesi-kapsaminda-duzenlenen-egitim-programlari-tamamlandi.html).
- Türkiye Cumhuriyeti Vakıflar Genel Müdürlüğü** (2020) 'Yeni Vakıflar' (www.vgm.gov.tr/vakif-islemleri/vakif-istatistikleri/yeni-vakiflar).

-
- TURKSTAT – Türkiye İstatistik Kurumu** (2021a) ‘İşgücü İstatistikleri, Ocak 2021’ (<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=%C4%B0%C5%9Fg%C3%BCc%C3%BC-%C4%Bostatistikleri-Ocak-2021-37486&dil=1>).
- TURKSTAT** (2021b) ‘Hanehalkı İşgücü İstatistikleri Metaverisi’ (<https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=Istihdam,-Issizlik-ve-Ucret-108>).
- Uluslararası Af Örgütü** (2019) *Türkiye: savaş bölgesine gönderildi - Türkiye'nin Suriyeli mültecileri yasadışı yollarla sınır dışı etmesi*. Uluslararası Af Örgütü (www.amnesty.org/download/Documents/EUR4411022019ENGLISH.pdf).
- UNHCR** (2018) *Koruma zorlukları üzerine diyalog. kentsel ortamlarda koruma ve çözümler: şehirlerle etkileşim*. Özet raporu. Cenevre (www.unhcr.org/uk/high-commissioners-dialogue-on-protection-challenges-2018.html).
- UNHCR** (2019) ‘Küresel eğilimler yer değiştirmeyi zorunlu kılıyor’ (www.unhcr.org/globaltrends2019/).
- UNHCR** (2020a) ‘Türkiye: küresel odak’ (<https://reporting.unhcr.org/node/2544?y=2014#year>).
- UNHCR** (2020b) ‘UNHCR Türkiye: bilgi formu Eylül 2020’ (<https://data2.unhcr.org/en/documents/details/79121>).
- UNICEF** (2017) Türkiye Milli Komitesi. Türkiye’deki Suriyeli Çocuklar’.
- UNICEF** (2018) ‘Benim evim. Türkiye’de çocuk işçiliği ile mücadelede yeni bir destek sistemi’. Fotoğraf raporu (www.unicef.org/turkey/en/stories/my-house-new-support-system-combat-child-labour-turkey).
- Wanjiku Kihato, C. ve Landau, L.B.** (2017) ‘Gizli yardımseverlik: yerinden edilmiş şehirliilerin korunmasında siyaset, güvencesizlik ve performans yönetimini görüşülmesi’ *Mülteci Araştırmaları Dergisi* 30(3).
- Whaites, A.** (2000) ‘STK’lar, afetler ve savunuculuk: Peygamber ve Çoban Çocuk arasında kaldı’ *Uygulamada Gelişim* 10(3-4): 506–516.

İnsani Politika Grubu (HPG), insani konular üzerine çalışan iletişim profesyonelleri ve bağımsız araştırmacılardan oluşan dünyanın önde gelen ekiplerinden biridir. Üstün nitelikli analiz, diyalog ve müzakerenin birleşimiyle, insani yardım politika ve uygulamalarını geliştirmeye kendini adanmıştır.

İnsani Politika Grubu

ODI
203 Blackfriars Road
London SE1 8NJ
Birleşik Krallık

Tel: +44 (0) 20 7922 0300
Faks: +44 (0) 20 7922 0399
E-posta: hpgadmin@odi.org
Web sitesi: odi.org/hpg
